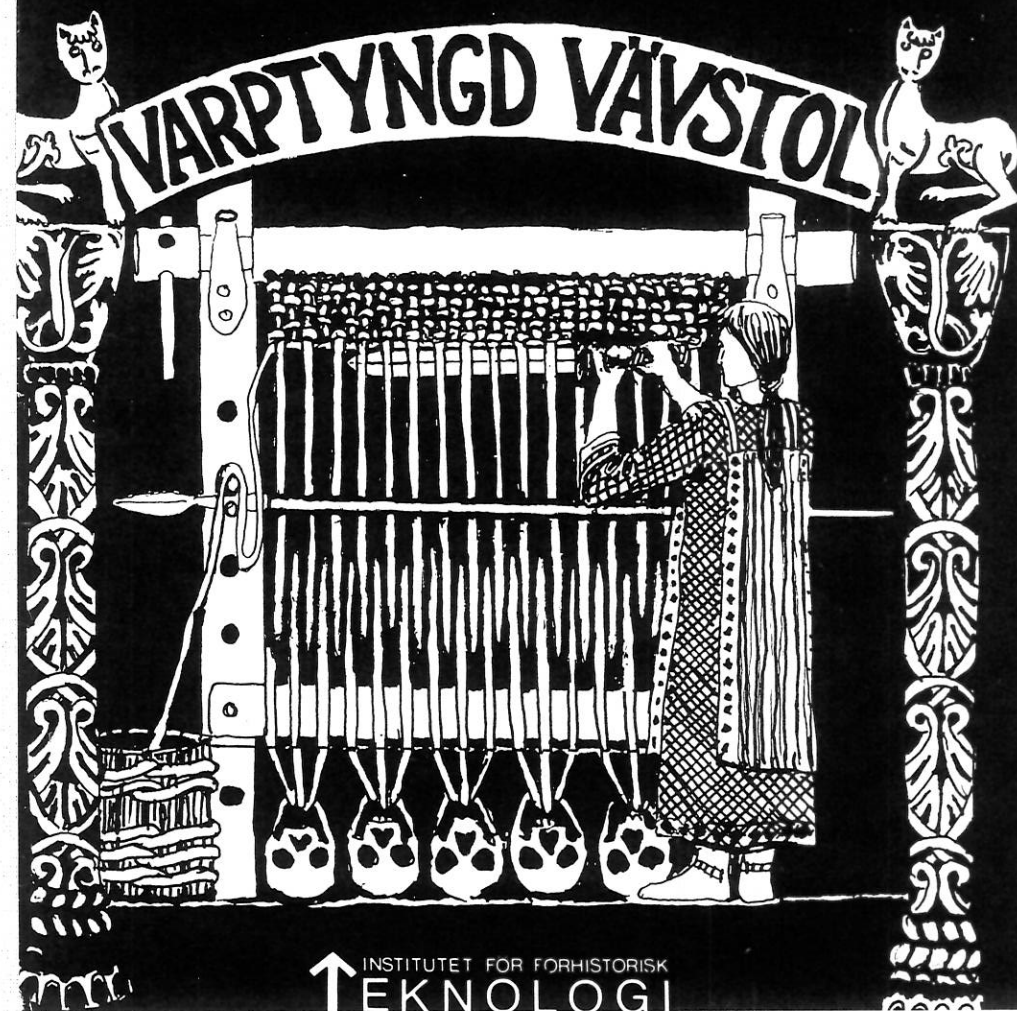

IG

FORNTIDA TEKNIK

13/86

INNEHÅLL

VARPTYNGD VÄVSTOL 1

HISTORISK ORIENTERING 3

TILLVERKNING 7

UPPSÄTTNING 13

VÄVNING 22

MÖNSTER 26

FYRSKAFTSBINDNING – KYPERT 30

AVSLUTNINGAR 33

MÖNSTRAD BRICKBAND 37

VÄVMATERIAL 41

VÄVFÖRSLAG 43

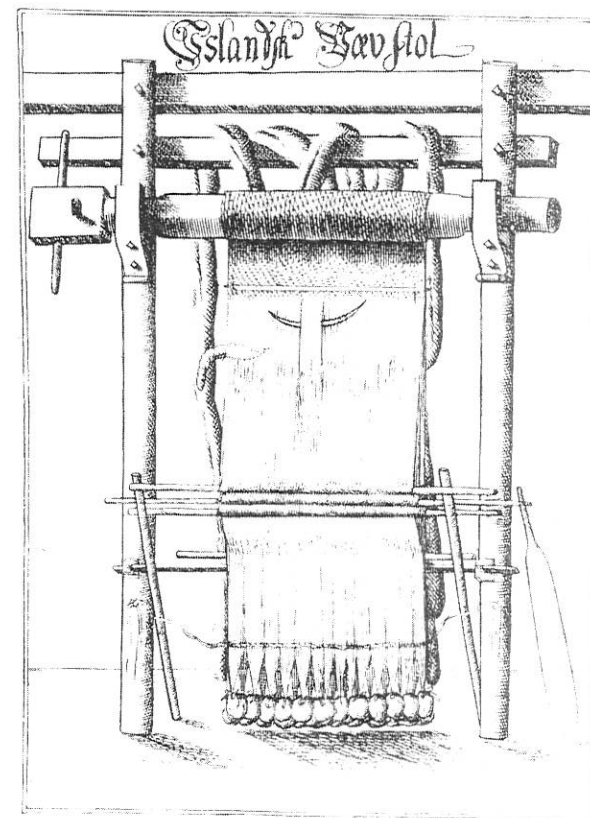
LITTERATUR 44

Författare: Eva Springe, Ellinor Sydberg
© Eva Springe, Ellinor Sydberg, Sveg 1986
Teckningar: författarna
Foto: Ulrika Sydberg
Omslag: Jonny Olsson
Redaktör: Tomas Johansson
ISSN 0283-3301

Eva Springe
Ellinor Sydberg

VARPTYNGD VÄVSTOL

Den varptyngda vävstolen har funnits sedan forntiden. Det är en enkel och praktisk vävstol, som man lätt kan bygga själv. Denna isländska variant från 1777 avbildas i Olaus Olavius resedagbok. (Det Kgl. Bibliotek, Köpenhamn)

Den varptyngda vävstolen har många fördelar som gör den lämplig som vävredskap även idag.

Den är enkel och du kan lätt tillverka den själv.

Du kan med lite fantasi använda det material du har tillgängligt.

Använd rundvirke om du har tillgång till lämpliga träd. Eller använd plankor och bräder om det är lättare att komma över. Kanske du kan få ta virke i ett rivningshus eller köpa det från en brädgård eller ett byggvaruhus? Som bom kan du använda en kasserad bit grovt avloppsrör i PVC från en

byggfirma. Eller du kan kanske prata med någon på byggtippen? Ett vanligt sopskaft fungerar bra som skaft i din vävstol och till vävvikter kan du istället för lervikter leta lämpliga stenar i naturen eller fylla tyg- eller plastpåsar med sand.

Den varptyngda vävstolen passar verkligen väl in i dagens boende då den tar lite golvutrymme och är lätt att sätta upp och ta ner samt flytta.

Den är enkel att förstå och enkel att arbeta med. Enkelheten kräver visserligen mycket handarbete men ger dig en frihet i ditt arbete.

Det är så roligt och inspirerande att väva på den. En stor del av din väv står upprest framför dig. Du ser den!

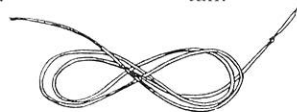
De grundläggande krav man kan ha på en vävstol är uppfyllda. Den håller varpen spänd, den skapar ett vävskäl och den gör möjligt att lätt slå inslagen tillsammans.

Dock är vävlängden begränsad till ungefär 2 – 2 1/2 gånger vävstolens höjd enligt vår erfarenhet.

Men titta på bilden av den isländska vävstolen från 1777! Kanske du kan prova med en så lång varp någon gång?

I vårt arbete med äldre textila tekniker på bl.a. Bäckedals Folkhögskola, har vi funnit ett behov av en beskrivning av den varptyngda vävstolen på svenska.

Syftet med vår beskrivning är att ge dig en möjlighet att på ett enkelt sätt kunna framställa en fungerande vävstol.

Vid Bäckedals Folkhögskola i Härjedalen undervisas i ämnen som stenhuggning, skinngarvning, järnframställning, smide, äldre textila tekniker m.m.

Undervisningen bedrivs i samarbete med Institutet för Förhistorisk Teknologi och sker dels som en terminskurs Människa-Natur-Teknik, dels som veckokurser.

Ett av de viktigaste syftena med undervisningen är att bevara och vidareutveckla äldre tekniker.

Eleverna på terminskursen framställer varje år ett antal kompendier i olika ämnesområden. Dessa går att beställa från skolan.

Vill du veta mer om dessa kurser, skriv eller ring till Bäckedals Folkhögskola, 829 00 Sveg, tel. 0680/105 95.

De rekonstruerade, ett fåtal äldre bevarade samt de i Nordnorge fortfarande använda varptyngda vävstolarna varierar en hel del i olika konstruktionsdetaljer.

Den vävstol vi här beskriver har lutande sidstolpar och är tillverkad av rundvirke, avbarkade trädstammar, grenar och klykor. Modellen förutsätter inte tillgång till borrh, utan endast till såg, yxa, kniv samt ev. ett stämjärn. Är du duktig med yxan behöver du ingen såg heller.

Men kanske det en gång också har funnits en vävstol med jordfasta lodrättstående sidstolpar? Titta en gång till på bilden av den isländska vävstolen från 1777!

Om man förr använde rundvirke eller plankor berodde nog på vilket material man hade tillgång till. Där man hade klenare träd användes kanske rundvirke med naturliga klykor. Där stor tillgång till kraftigare träd fanns hade man möjlighet, och kanske vana, att yxa till användbara plankor.

Vi har valt att varpa med en enkel uppsättningskant, en snodd gjord med 3 brickor, därför att det blir enklare för dig om du är ovan. Men vi visar också hur du kan väva lite mer komplicerade brickband. Under järnåldern förekommer nämligen mönstervävda brickband i uppsättningskanterna.

Nordnorska sjösamerna använder idag bandsked, men tekniken att väva med bandsked är troligen inte äldre än från medeltiden.

Vill du läsa och lära mer – se litteraturlistan.

HISTORISK ORIENTERING

Under årtusenden levde människan som nomadiserande jägare-samlare. Sina kläder framställde hon av garvade hudar och skinn.

Omkring 4.000 f. Kr. påbörjades ett nytt skede i Sydskandinavien. Människan blev mer bofast, odlade jorden och hade boskap. Den tiden kom att kallas yngre stenålder eller bondestenålder.

Fåret var ett av de första djuren människan hade som boskap. Från fynden kan man utläsa att det utnyttjades för köttets skull.

Fåret ger också ull som lätt går att spinna till garn och sedan användas till att väva med. Men vi vet inte i vilken utsträckning ullen brukades för tillverkning av klädräkt under denna tid, eftersom fynden saknas.

Vi får söka oss ned till centrala Europa för att hitta fynd av vävda tyger från yngre stenålder. Mycket omtalade är de schweiziska påbyggnadsfynden från omkring 2000 f. Kr. med rester av linnevävnader i fin kvalitet och en del textila redskap.

I norra Sverige kom det att dröja ytterligare ca 4000 år innan det nya näringsfånget vann insteg.

Varför började människan framställa tyger att klä sig i?

Kvalité och skönhet?

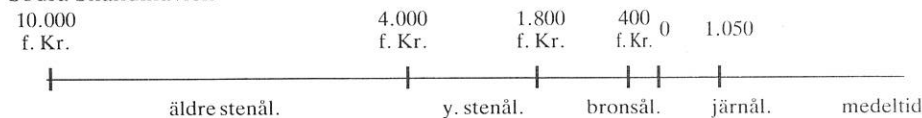
Från olika håll i världen, i synnerhet de arktiska områdena, finns många exempel på vackra, välgjorda, smidiga och funktionella skinnplagg.

Arbetsinsatsen?

Enligt våra erfarenheter, både av textilt arbete och traditionell skinngarvning är det mer arbetskrävande att framställa kläder i textilt material.

Textilt material gav andra möjligheter till utformning – ett nytt mode? Var textilier lättare att tvätta? Svalare? Var det brist på villebråd?

Södra Skandinavien

Norra Sverige

Bronsåldern

De äldsta bevarade textillfynden i Norden är från omkring 1500 f. Kr. I södra och mellersta Skandinavien kallas den tiden äldre bronsålder.

Främst bland fynden står de unika danska ekkistgravarna med i det närmaste fullständigt bevarade dräktplagg och dräkttillbehör.

Textilierna är utförda i olika tekniker men samtliga av ull. Garnet är av grov kvalitet och främst enkelspunnet. Tygerna är vävda i tuskftbindning. Man vet dock inte om de är vävda på varptyngd vävstol eller rundväv. Även brickbandstekniken i sin enklaste form finns representerad i fynden.

Vi har även ett svenskt praktfynd som anses vara från bronsålderns slut. Det är en yllemantel vävd i fyrskftbindning som påträffades i Gerums mosse i Västergötland. Den utgör i så fall vår äldsta fyrskftvävnad.

De övriga bronsåldersfynden i Norden är försvinnande få. Enstaka fynd visar att människorna även kände till linet. Bland redskapen finns några få sländtrissor och nålar i ben och brons.

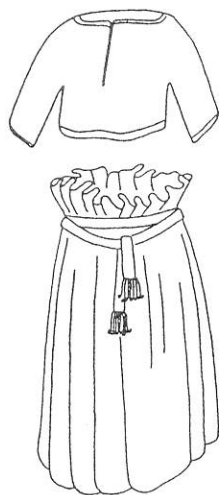
Järnåldern

Järnåldern visar upp ett betydligt rikare fyndmaterial både vad gäller textilier och redskap. Flera av fynden tyder även på att den textila tekniken stod på hög nivå.

Den varptyngda vävstolen var allmänt i bruk. Man har hittat vävvikter i många av järnåldershusen. Många av textilierna eller textilresterna uppvisar också den för vävstolen typiska uppsättningskanten, som är vävd med brickor.

Förutom tuskftbindning förekommer även fyrskftbindning – kypert, både i sin enklaste form – diagonalkypert och i mer avancerade former som t.ex. diamantkypert.

Myrfynder från Tegle i Norge, ca 500-talet e. Kr. innehöll bl.a. en färdiggjord varp till en varptyngd vävstol.

Kvinnodräkt från bronsåldern.

Ullmaterialet dominerar även i järnåldersfynden, men garnkvaliteten blir finare och tvåtrådigt garn vanligare. Redan från äldre järnålder kan färgning av ullgarnet påvisas. Den blå färgen, färgat med vejde, är vanlig. Fynd av vejdefrö visar också att växten odlats i Norden. Den röda och gula färgen förekommer också.

Linnetyg, om än fragmentariskt, blir vanligare i fynden. Man har även hittat frö och pollen som visar att lin odlades.

Under vikingatiden utgjorde linnetyget en viktig del i kvinnodräkten. Det belyses bl.a. av de talrika linnefynden i Birka, handelsstaden på Björkö i Mälaren.

I den berömda Osebergsgraven i Norge, drottning Åsas skeppsgrav, daterad till ca 840, har man funnit flera textila redskap. Där bland linberedningsredskap som lin-klubb och ett slags järnkammar som kan ha använts för häcklingen.

Från Norge har man ytterligare några fynd av liknande kammar. Det är troligt att de även använts till förbearbetning av ullen före spinningen.

Från hela järnåldern finns ett stort antal fynd av sländtrissor, ofta som gravgävor i kvinnogravar. De är gjorda i lera, sten, bärsten och glas.

Brickbandstekniken förekommer förutom i sin enklaste form i uppsättningskanten även som mönstrade prydnadsbårder och band.

I drottning Åsas skeppsgrav fanns en påbörjad brickbandsväv med 52 brickor.

De brickor man funnit är gjorda i trä med fyra hål, vilket synes ha varit den vanligaste typen av brickor.

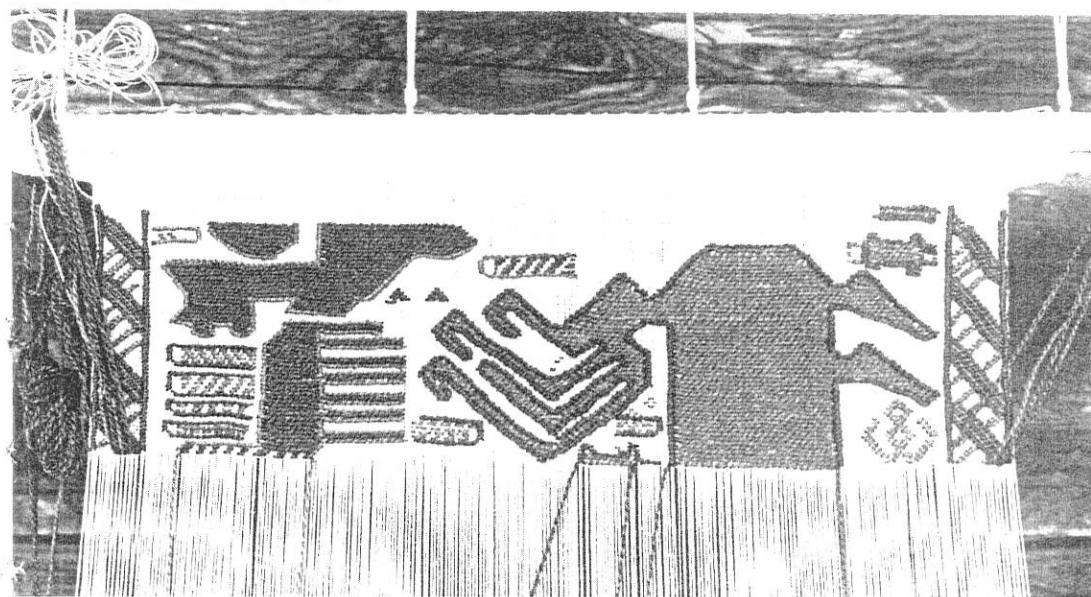
Brickvävningen är också den teknik som är mest företrädd i det textila fyndmaterialet från Birka.

Från vikingatid har vi även de äldsta bildvävnaderna i Norden.

De mest kända är bildvävnadsfragmenten från Osebergsgraven, vilka saknar motstycke i Mellaneuropa från denna tid.

Dessa bildvävnader har sina efterföljare i de tidigmedeltida bonaderna från Överhogdal i Härjedalen och Skog i Hälsingland. Den förra är daterad till 1100-talet och den senare till 1200-talet.

Ett omfattande arbete med att kopiera den unika Överhogdalsbonaden påbörjades hösten 1985. Det är ett arbete som även innefattar en rekonstruktion av hela framställningsprocessen med avseende på redskap, material och arbetssätt. Bilden visar en provväv av bonaden, uppsatt och vävd på en varptyngd vävstol.

Allt organiskt material och i synnerhet textilier är lätt förgängligt. Det krävs särskilda omständigheter för att ett textilt material ska kunna bevaras under jord. Faktorer som jordens sammansättning, surhets- och fuktighetsgrad, arten av intilliggande föremål, närvaro av luft m.m. inverkar. Egenskaperna hos det textila materialet har även stor betydelse. Vegetabiliska fibrer t.ex. lin och hampa är betydligt känsligare för förmultningsbakterier än animaliska fibrer som ull. I Norden är också linnevävnader nästan obefintliga i fyndmaterialet.

Allt detta gör att de textilier som bevarats i arkeologiska fynd utgör en mycket liten del i jämförelse med föremål av sten, metall, keramik etc. Större delen av det textila materialet som finns bevarat utgörs av rester eller endast fragment av textilier. Fynden är också mycket ojämnt fördelade under olika perioder av vår förhistoria.

Källor

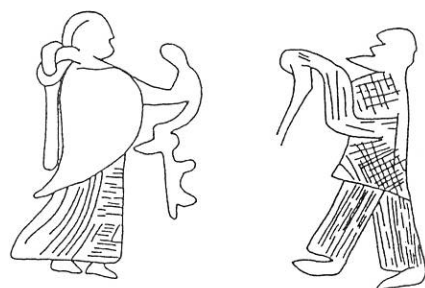
De flesta av de textila teknikerna i Norden har levt kvar in i historisk tid, många ända fram till vår egen tid.

Vi kan också hämta en del uppgifter från äldre litterära källor. Förutom de isländska sagorna finns några utländska berättare. Den varptyngda vävstolen beskrivs t.ex. ingående i Illiaden. En romersk författare vid namn Plinius, död 79 e. Kr., har i sin Naturhistoria bl.a. beskrivit linberedning, spinning och vävning.

Bildkonsten ger oss också information om äldre tiders textilier och teknik. På de grekiska vasmålningarna, 600-500 f. Kr., illustreras olika textila tekniker, t.ex. att väva på varptyngd vävstol. Den gotländska bildstenskonsten ger oss kunskap om klädedräkten under vikingatid.

Grekisk vasmålning från 500-talet f. Kr. föreställande en man och en kvinna framför en varptyngd vävstol. Efter Paulli Andersen, *Vaeven Udvikling-funktion*, Danmark 1982.

T.v. kvinnofigur på Tjängvidestenen från Alskogs socken och t.h. mansfigur på Ire 5 från Hellvi socken. Efter Erik Nylén, *Bildstenar*, Visby 1978.

De historiska och sentida kunskapskällorna om den varptyngda vävstolen har varit till ovärderlig hjälp för att kunna rekonstruera tekniken.

I Norden finner vi dessutom tekniken i levande tradition. Det är unikt.

Det är den sjösamiska befolkningen i Manndalen och Kjerringdalen i Nordnorge som än idag brukar den varptyngda vävstolen till sina grener, ett slags tjocka, randiga ylletäcken.

I de västra delarna av Norge finns ytterligare ett reliktområde. Den varptyngda vävstolen har där, vid sidan av den horisontella, använts en bit in på 1900-talet för framställning av speciella sängtäcken. Ännu på 1960-talet var den i bruk hos någon enstaka familj. Man ansåg det vara fördelaktigare att väva täckena på en bred varptyngd vävstol än på en smal horisontell.

Bland skollapparna från Enareträsk i norra Finland var den varptyngda vävstolen i bruk till efter andra världskrigets slut.

Både på Island och Färöarna har den varptyngda vävstolen varit allmänt i bruk till långt fram i tiden.

Den första horisontella vävstolen kom till Island så sent som på 1720-talet och det kom att dröja bortåt hundra år innan den blev allmänt accepterad.

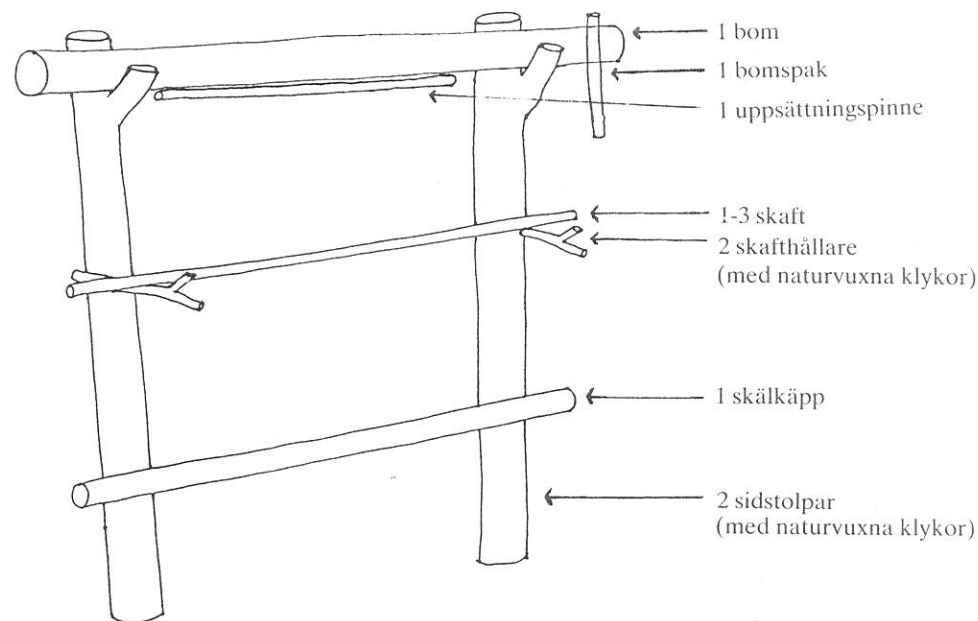
De isländska källorna är också de enda som finns för att studera vävning med mer än ett skaft.

På Färöarna var den varptyngda vävstolen den enda kända till omkring 1800.

TILLVERKNING

- Måtten är endast förslag. De varierar efter möjlighet och behov. Observera dock att ju grövre sidstolpar, kraftigare bom och skälkäpp, samt ju större bredd i förhållande till höjden, desto stabilare blir vävstolen.
- Björk är ett lämpligt träslag att göra redskap av. Den är stark, seg och lätt att arbeta i. Det kan dock vara lättare att hitta ett rakt stycke ur en asp till exempelvis bom.

Vävstolen

Måtten

Ø diameter

Tillvägagångssätt

Det brukar vara svårt att få ut alla delarna ur en enda björk. Oftast krävs två stycken. De bör vara så rakvuxna som möjligt.

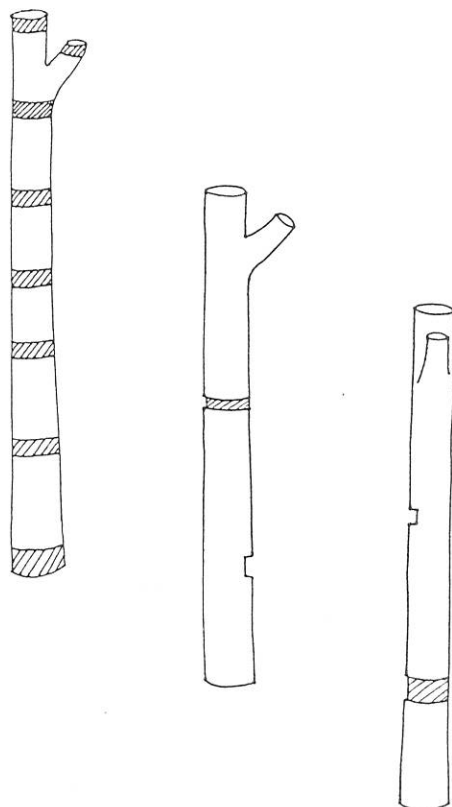
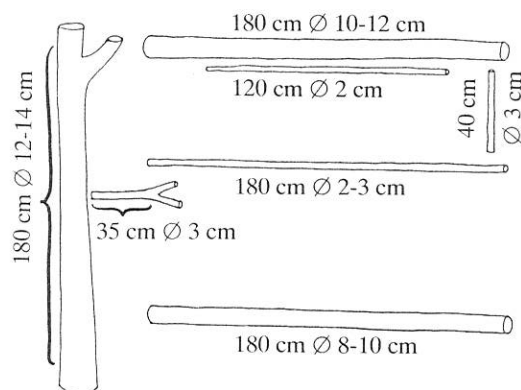
Vädstolsvirket tas med fördel i savningstiden på våren. Då lossnar barken lätt och du får en slät yta.

När du väl valt ut en björk, så:
Märk ut de olika delarna, och kapa till dem.

Barka av, men lämna bitvis en ring av barken, speciellt i ytterändarna. Det motverkar sprickbildning vid torkningen.

Gör ett urtag på stolparna för skafthållarna och skälkäppen. Då sitter de bättre när du surrar fast dem.

Gör också ett urtag på bommen för bomspaken. Till höger om du är högerhänt.

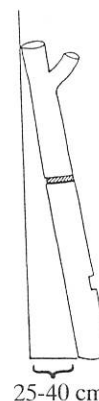

Montering

Surra fast bomspaken i urtaget på bommen.

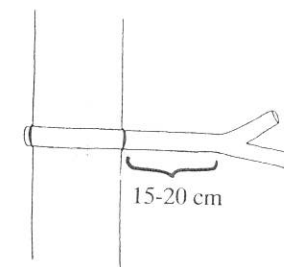
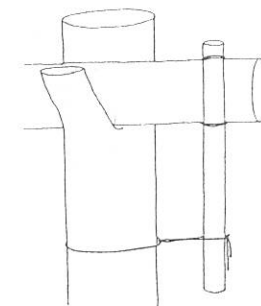
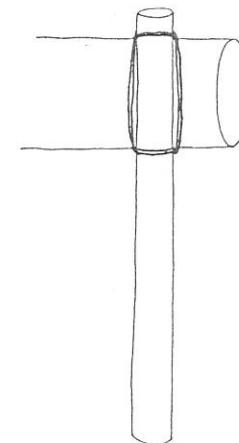
Luta upp sidstolparna mot en vägg. Ju större lutning desto större skäl, men då också allt svårare att arbeta vid då det kan bli svårt att nå fram.

Lägg upp bommen i sidstolparnas klykor. Bommen ska nu med hjälp av bomspaken kunna vridas samt låsas i ett bestämt läge genom att knytas fast mot stolpen.

Surra fast skälkäppen i urtagen, så att vädstolen känns så stadig som möjligt.

Surra fast skafthållarna i respektive urtag. Måttet från stolpens framsida till klykan bör vara 15-20 cm, för att du ska få ett tillräckligt skäl.

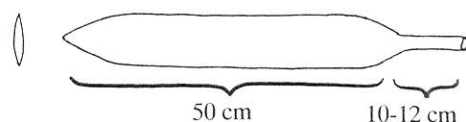

Vävsvärdet

används till att slå upp inslagen med.

Det bör göras ca 0,5 cm tjockt och 8-10 cm brett.

En vanlig linjal fungerar också som vävsvärd.

Vävvikterna

i en väv, ska väga så lika som möjligt för att ge en jämn spänning över hela varpen.

Obrända lervikter håller bra att arbeta med. Vanlig skollera finns att köpa i hobbybutiker och hos färghandlare.

Arbeta in så mycket sand som möjligt i leran, helst 50 % lera + 50 % sand. Då spricker de inte så lätt.

Vägsen upp lera till varje vikt, 600 g, och forma vikterna.

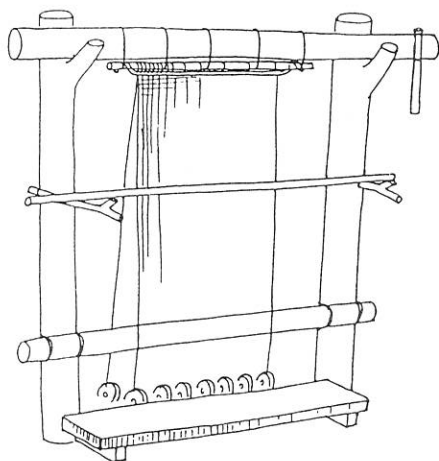
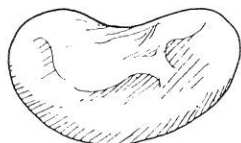
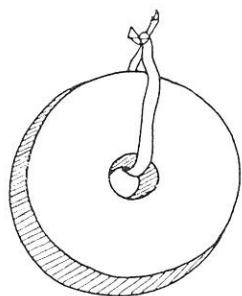
Gör dem inte mer än 3-4 cm tjocka och mitthålet 2-3 cm i diameter.

Låt dem torka i minst ett par dygn.

Brända lervikter håller ännu bättre. Ta då 700 g per vikt istället, för de lättar vid bränningen. Gör i övrigt som vid obrända vikter. Bränn dem exempelvis i en keramikugn, men först när de är ordentligt torra.

Naturstenar fungerar utmärkt som vikter. Vid rinnande vatten brukar du kunna hitta mjukt slipade stenar. Platta och gärna njurformade är bäst.

Sand i starka plastpåsar fungerar också som vävvikter.

Vävpall

kan du ha god nytta av även om det inte är nödvändigt.

Du kan stå på den när du väver högt upp och låta vävvikterna vila på den, då du inte väver. Garnet kan nämligen tröttnas ut, om varpen är ständigt tyngd, mista sin elasticitet och bli stumt.

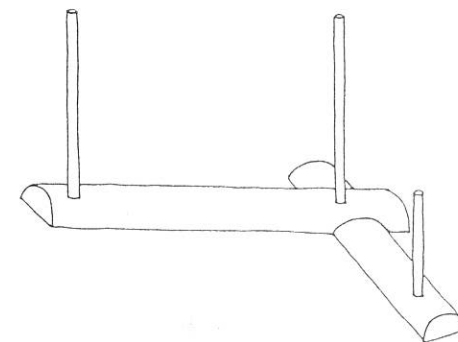
Varpställningen

är en nödvändighet, men kan se ut på många olika sätt.

Förhistoriska fynd visar bl.a. på en brickvävd uppsättningskant, något som är möjligt att åstadkomma på den varpställning som sjösamerna använder än idag.

Sommartid kan du istället slå ner 3 pinnar stadigt i marken.

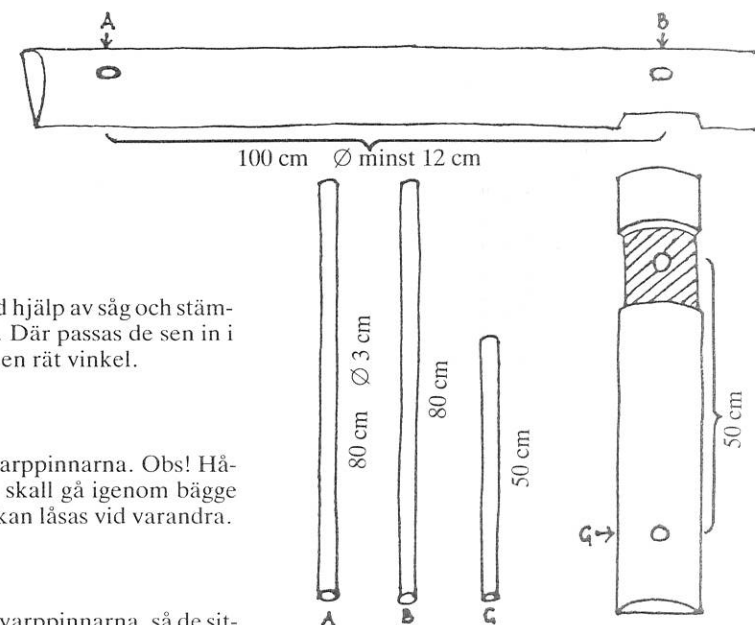
Eller också kan du helt enkelt vända ett vanligt bord upp och ner och nyttja benen.

Samernas varpställning

Ringbarka delarna, som vid tillverkningen av vävstolen.

Hugg stockarna flata på undersidan, så vilar de stabilare mot golvet.

Gör ett urtag, med hjälp av såg och stämjärn, på varje stock. Där passas de sen in i varandra och bildar en rät vinkel.

Borra hålen för varppinnarna. Obs! Hålet för varppinne B skall gå igenom bägge stockarna så att de kan låsas vid varandra.

Passa slutligen in varppinnarna, så de sitter stadigt.

Vävbrickorna

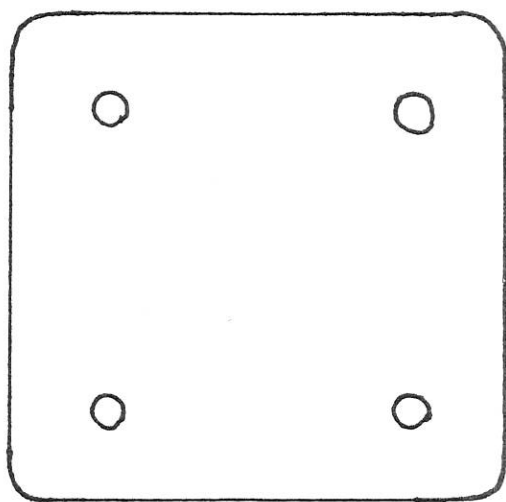
kan du göra själv eller köpa i en hemslöjdsbutik.

Använd en styv, tunn, glatt kartong, exempelvis spelkort eller en gammal rengjord mjölkförpackning. Brickorna ska vara släta, hörnen runda och kanter och hål "rena" och jämna. Annars riskerar du att garnet hakar upp sig i någon ojämnhet under vävningen.

Gör först en mall, som du sen konsekvent använder till att rita ut de andra brickorna efter. Dessa blir då exakt lika varandra.

Klipp eller skär ut brickorna.

Gör hålen med en håltång eller hålpipa.

Gör gärna din mall efter denna bricka (naturlig storlek).

UPPSÄTTNING

Följande moment ingår:

- Planering
- Varpning
- Montering i vävstol
- Skålbildning

Planering

All väv uppsättning kräver viss planering. Det första du frågar dig är: Vad ska jag använda väven till? Utifrån det bestämmer du material, garnkvalité, täthet på väven m.m.

I beskrivningen nedan har vi valt att sätta upp en smal ylleväv i grov kvalitet med en täthet som motsvarar ett grovt beklädnadstyg. Det är en lämplig väv att börja med och du lär dig grunderna för uppsättning och vävning på den varptyngda vävstolen.

Material i varp

och inslag: Bergå starke, 4-trådigt ullgarn.

Varptäthet: 7 trådar per 2 cm.

Varpbredd: 0,25-0,30 m.

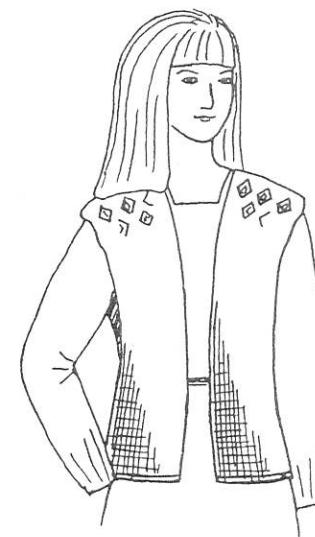
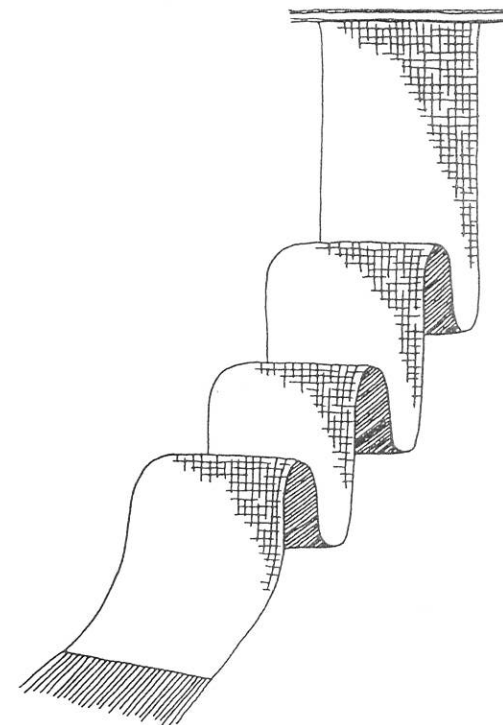
Varplängd: (minsta varplängden vid varpning på den samiska varpställningen är drygt 2 m.)

Ett förslag till dig som vill få användning av denna väv är att sy en enkel väst av det smala tygstycket.

Beskrivningen ovan blir densamma förutom att varpen måste göras längre.

Exempel:

Om västen ska bli 0,6 m lång måste det färdiga tygets längd vara $4 \times 0,6 \text{ m} = 2,4 \text{ m}$. Till denna vävlängd måste du lägga till 15 % i krympning, ca 0,4 m, samt det som blir varprest på slutet, ca 1 m. Den totala varplängden blir då 3,8 m.

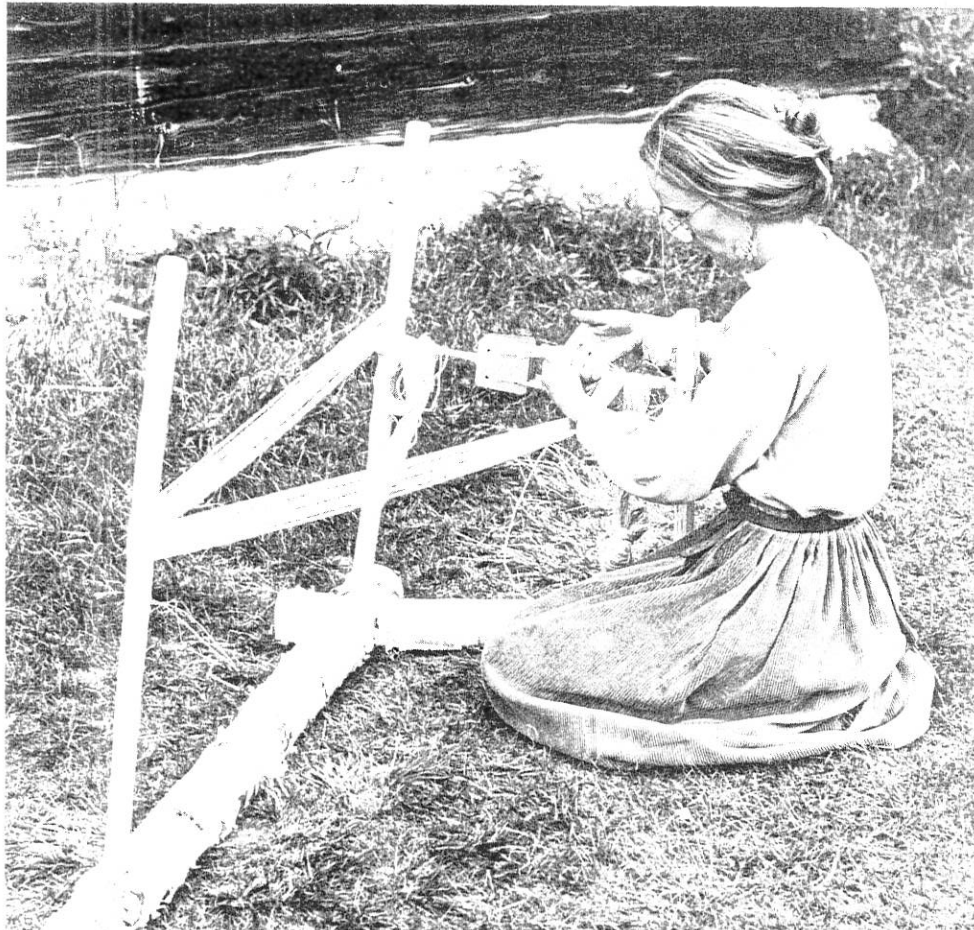
Varpning

Vid varpning till en varptyngd vävstol är det fördelaktigt att låsa varptrådarna i begynnelsekanten. Detta kan göras med ett vävt band. Härigenom fas en stad även i begynnelsekanten och väven får en dekorativ bård som början eller avslutning.

På bevarade textilier från järnåldern är det vanligt att varptrådarna är fästade i ett vävt brickband.

Praktiskt fungerar det så att inslaget i bandet på ena sidan dras ut i långa öglor. Dessa öglor blir sedan varptrådar i väven.

Den sjösamiska varpställningen är enkel i konstruktionen och lätt att arbeta vid. Den kortaste varplängden, lämplig till den varptyngda vävstolen, är drygt två meter, men det är även möjligt att varpa längre varpar. Sommartid slår du lika lätt ner tre pinnar i marken.

I denna uppsättning beskrivs ett mycket enkelt brickband med tre brickor med fyra hål i varje.

Först sätter du upp varpen till **brickbandet**.

Material i varp

och inslag: Bergå Starke, 4-trådigt ullgarn.

Antal trådar: 3 brickor x 4 trådar i varje = 12 trådar.

Varplängd: 1 m är lagom till en varpbredd på 0,25-0,30 m.

Mät upp 12 trådar med en längd på 1 m. Du kan göra bandet enfärgat eller mönstrat det enkelt genom att trä brickorna i olika färger.

Placera trådarna på ett bord, lämpligen med en tyngd ovanpå.

Trä trådarna i brickorna.

Tänk på att alla fyra trådar i varje enskild bricka måste träs från samma håll. Om brickan hålls horisontellt under trädningen träs trådarna antingen underifrån eller ovanifrån. Lämpligen trär du de yttersta brickorna från ett håll och den mittersta från det andra hållet.

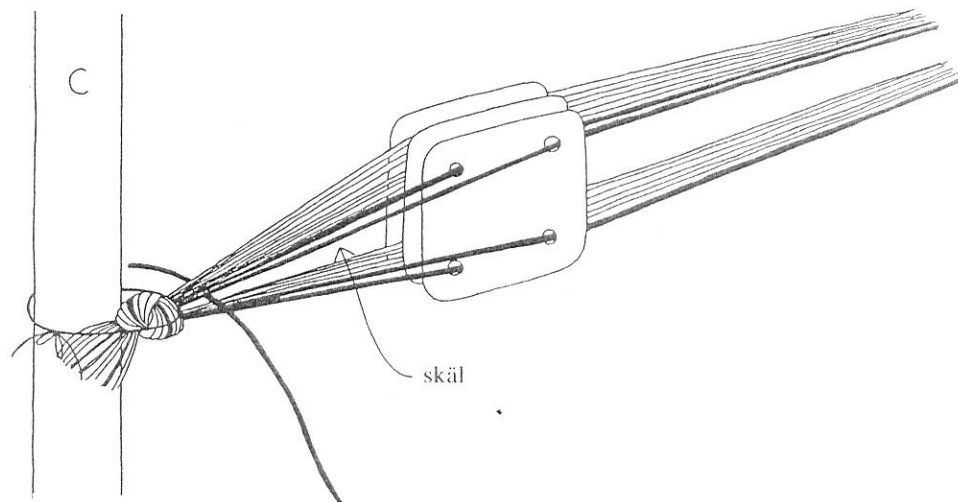
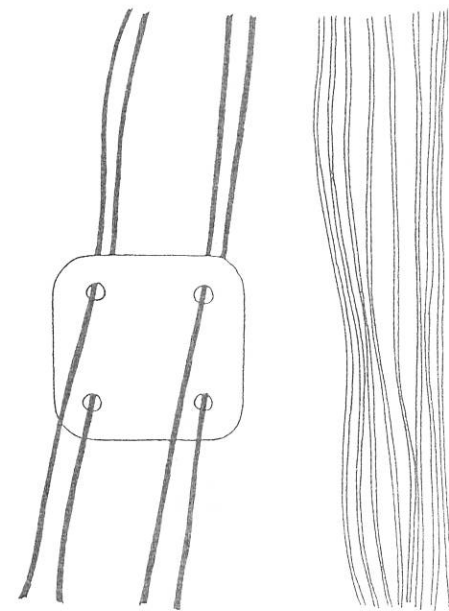
När samtliga brickor är trädde placeras de i en bunt och trädändarna knyts ihop.

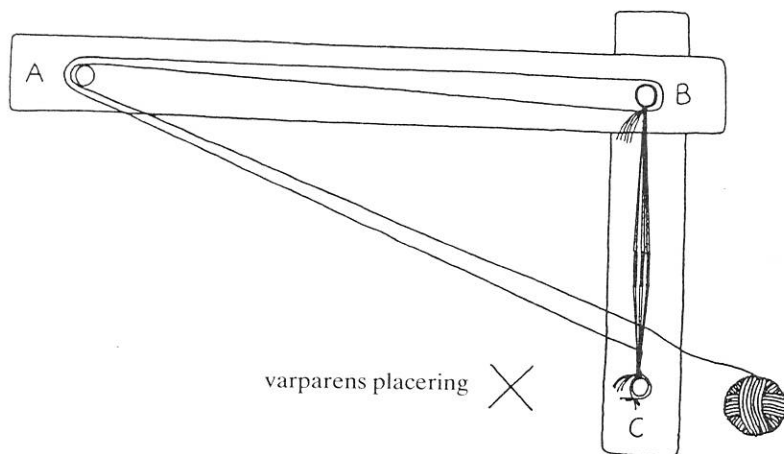
Red ut varptrådarna i brickbandet, se till att de är jämnt spända och fäst varpen mellan pinnarna B och C i varpställningen. Varpen ska vara sträckt.

Linda upp inslagsgarnet till ett nystan. Börja med att väva några inslag på bandet. För in inslagsgarnet i skälet – mellanrummet mellan trådarna i bandet – vrid brickorna ett kvarts varv mot dig, packa inslaget, för in ett nytt inslag o.s.v.

Brickorna hålls ihop och vrids samtidigt under vävningen.

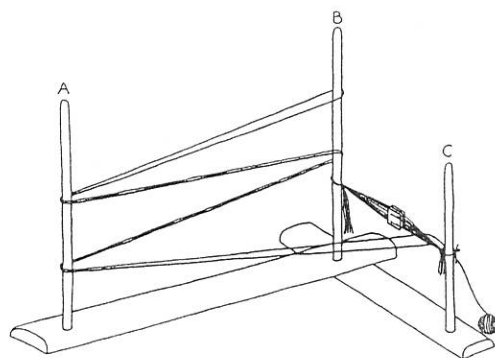
Allteftersom du väver på bandet kommer trådarna att sno sig även bakom brickorna. När de blivit alltför snodda byt vridriktning på brickorna så snor trådarna upp sig igen.

varparens placering X

När du vävt några inslag på bandet börjar du varpa till väven. Inslagstråden dras då ut i en ögla genom skälet i bandet, läggs om pinne A och hakas fast i pinne B. Inslagsnystanet kommer nu att ligga vid sidan av varpställningen under hela varpningen. Varptrådarna ligger två och två i varje skäl.

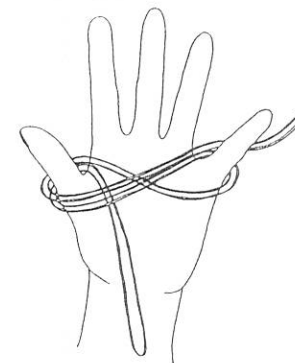
Om varpen ska göras längre lindas garnet ytterligare en gång runt pinnarna A och B.

Nu är det dags att tänka på varptrådar-
nas täthet. Den avgörs av hur hårt inslaget
i bandet packas. Enligt vårt exempel ska
den vara 7 trådar per 2 cm. Mät regelbun-
det.

För att inte bandet ska bli för löst och
sladdrigt kan det vid glesare varpar vara
nödvändigt att dra hela nystanet genom
skälet och endast varpa en tråd i varje skäl.

När 15-20 varptrådar varpats lyfts de av
varpställningen och lindas upp till en
docka.

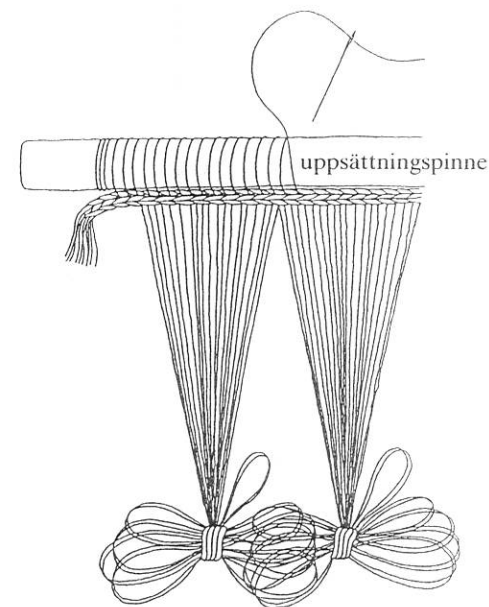
Låt en bit av varpänden hänga ned över
handflatan. Linda sedan varptrådarna till
en 8:a över tummen och lillfingeret. Lyft av
dockan från handen, bind några varv om
mitten på dockan och lås med ett halvslag.

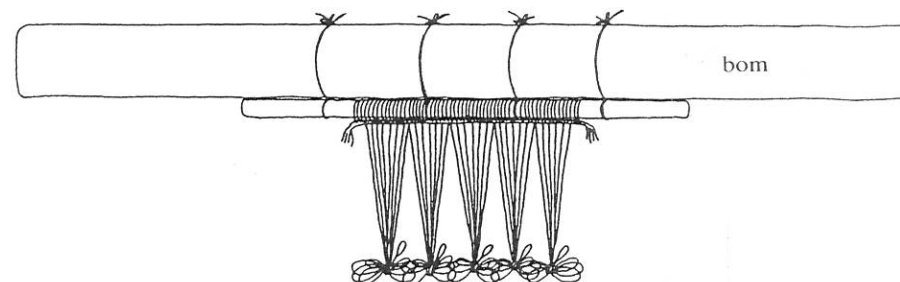
Avsluta varpningen med att väva några
inslag på bandet.

Montering i vävstol

Sy fast varpen på uppsättningspinnen
med en stark tråd, t.ex. mattvarp. Sömmen
ska vara tät och stadig.

Fäst uppsättningspinnen med vidhäng-
ande varp i bommen. Använd läderrem-
mar eller starka snören. Knyt stadigt.

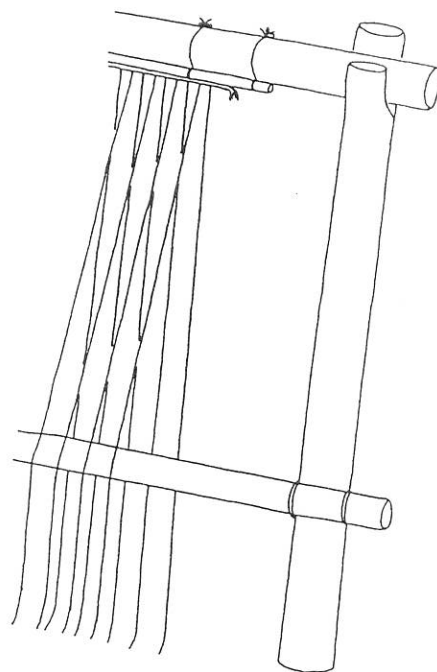
Skälbildning

Skälet i en väv är mellanrummet mellan trådarna där inslaget förs in. I en väv behövs minst två skäl.

I den varptyngda vävstolen finns alltid ett naturligt skäl som bildas i samband med den första uppdelningen av trådarna. Detta skäl kommer att ligga fast under hela vävningen. Det andra skälet solvas och blir därmed rörligt.

Naturligt skäl

Lös upp varpnystanen och klipp upp varpöglorna. Dela upp varptrådarna så att varannan tråd placeras framför och varannan tråd bakom skälkäppen. Plocka trådarna i rätt ordning. Följ bandkanten.

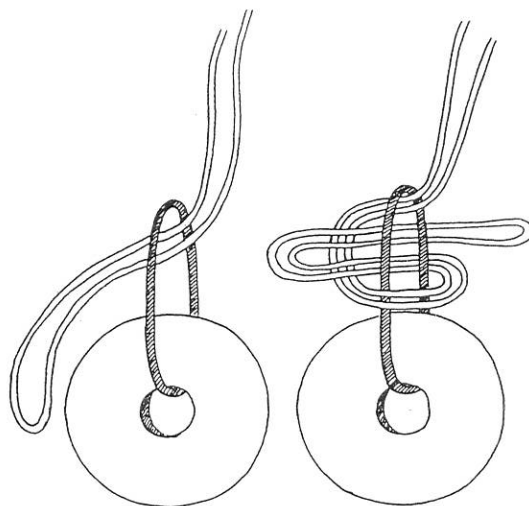

Uppdelning av trådarna till det naturliga skälet

Fastknytning av vävvikter

Fäst ett grövre snöre i var vikt och bind fast vikterna i varpen. Åtta till tio trådar per 600 grams vikt är lämpligt för den föreslagna garnkvaliteten. Se till att trådarna är jämnt sträckta.

Antalet trådar som fästes per vikt påverkar varpens sträckning och detta kan ha betydelse för hur det sedan går att väva. Blir det svårt att packa inslaget i väven kan det bero på att för många eller för få trådar fästs på varje vikt. Prova dig fram.

Solvat skäl

Det andra skälet bildas genom att de bakre trådarna flyttas framför de främre. Detta görs genom att binda dem med en tråd till skaftet. Arbetsmomentet kallas för att solva.

Solvknuten kan göras på olika sätt. Vi har valt en solvknut som vi lärt oss av Eva Solhaug i Kjerringdalen, Nordnorge.

Använd en stark tråd, t.ex. mattvarp, till solvningen.

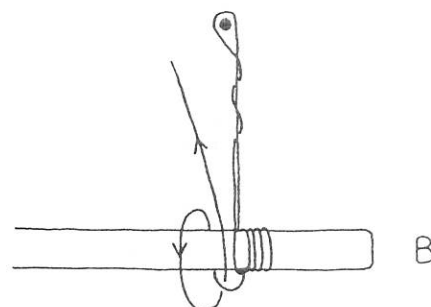
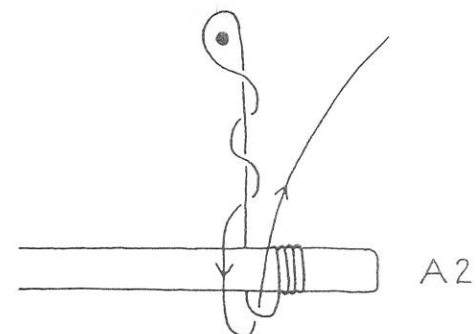
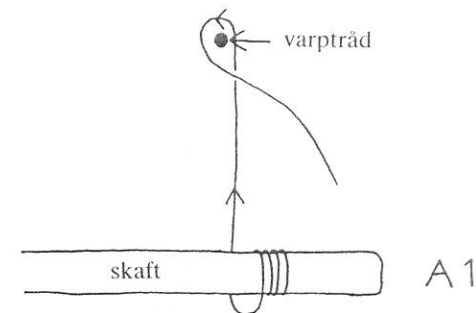
Placera skaftet i skafthållarna. Börja solva från höger sida.

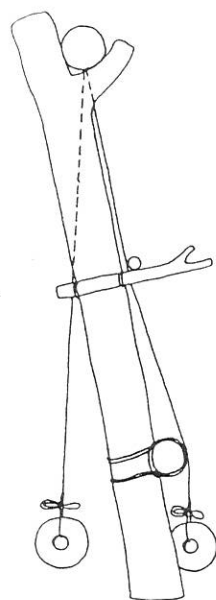
Bind fast solvtråden i skaftet. Knyt ett solv runt var och en av de bakre varptrådarna (A). Det är mycket viktigt att solven kommer emellan varannan av de främre varptrådarna så att trådarna inte låser varandra.

Gör ett extra halvslag om skaftet mellan varje solvknut så blir det stadigare (B).

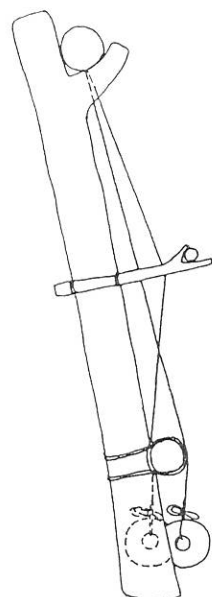
Längden på solvöglan ska vara tillräckligt stor så att inslaget lätt kan föras in och de bakre trådarna bör inte hänga för stramt i det naturliga skälet. Alla solvöglor bör vara lika långa.

Låt gärna avståndet mellan trådarna på skaftet bli något större än vid uppsättningskanten.

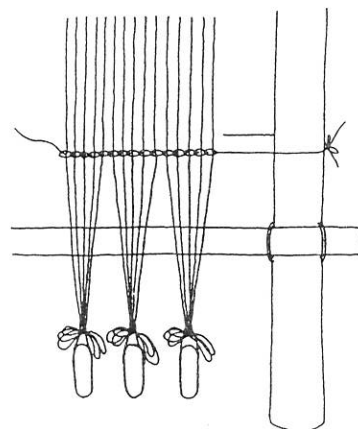
Naturligt skäl

Solvat skäl

Spännkedja

För att hålla varptrådarna på ett jämnt avstånd från varandra virkas till sist en spännkedja i varpens nedre del, en i det främre och en i det bakre trådlagret. Använd fingrarna eller en virknål och virka luftmaskor om varptrådarna. Avståndet mellan trådarna kan gärna vara något större än vid uppsättningskanten, men ej mindre. Denna regel får avgöra luftmaskornas storlek och om en eller två varptrådar virkas i var luftmaska.

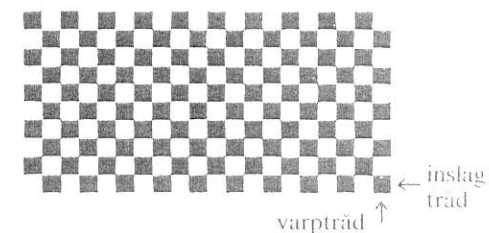
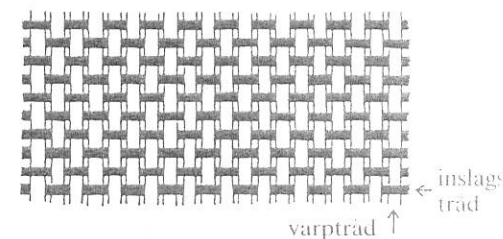
Knyt ihop spännkedjorna runt sidstolparna. Varpen ska vara ordentligt utsträckt.

Tuskaftbinding

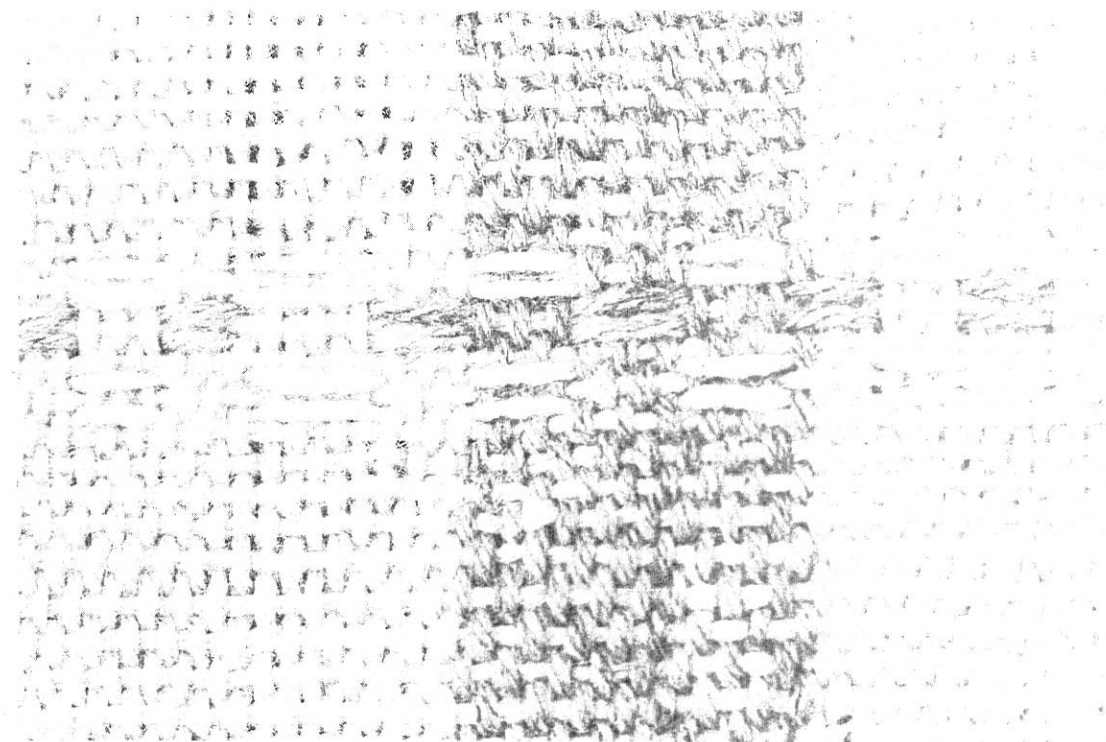
Den väv som du nu satt upp kallas för tuskaft. Tuskaft är en av grundbindningarna inom vävtekniken och den enklaste. Med bindning menas det sätt varpå trådarna korsar varandra i väven.

En tuskaftbinding har två skäl. Namnet kommer därav men hör ihop med den horisontella vävstolen där det krävs ett skaft för varje skäl. I den varptyngda vävstolen finns ett naturligt skäl. Därför behövs endast ett skaft för denna bindning.

Det är vanligt att bindemönstret ritas upp på rutpapper.

Tuskaftbindingen ger den tätaste och starkaste vävnaden. Den används ofta även till botten i olika mönstervävar.

MÖNSTER

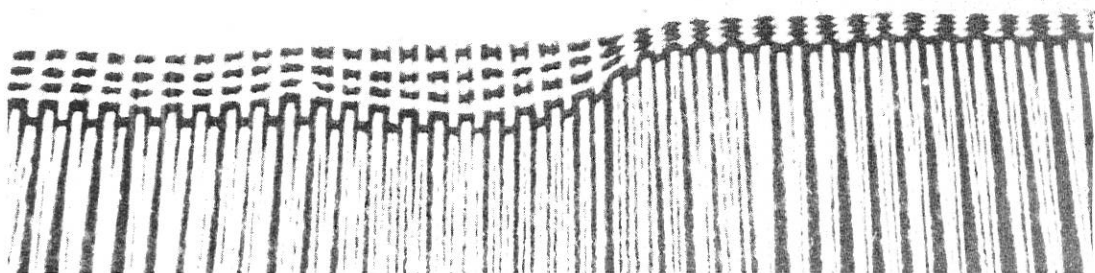
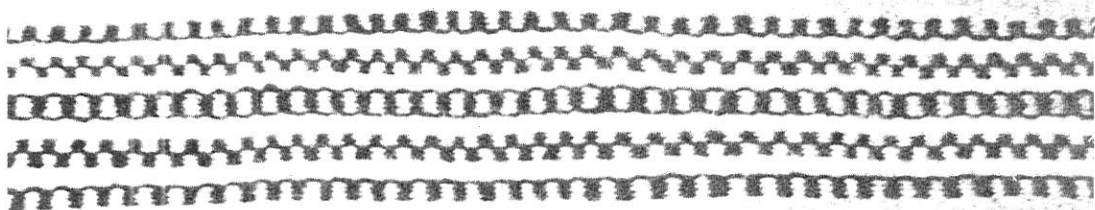
Randningar

är de enklaste dekorationerna du kan åstadkomma på dina vävar. De fordrar inte mycket extra arbetsinsats men kan med fantasi, smak och djärvhet göra oerhört mycket för slutresultatet.

Varpade randningar

Längsgående ränder bildar du helt enkelt genom att varpa partier i olika färger. Det passar bra i t.ex. beklädnadstyger, där både varp och inslag syns bra, eller i vävar där endast varpen syns, varpeffekt.

I en greneväv, fotograferad hos Oleug Isaksen i Manndalen, Norge, används twistränder (syns här som staplar) i kombination med vanliga tvärgående ränder. Traditionellt kallas bården i mitten för kättingbård och de omgivande benämns stenbit-tand.

Inslagna randningar

Tvärgående ränder bildar du genom att använda inslag i olika färger. Det passar bra i vävar med lika varp- och inslagseffekt, eller i vävar där inslaget helt täcker varpen, inslagseffekt, som t.ex. grener. Vid vävar med inslagseffekt kan du även väva twistränder – tandningar. De består av två inslag i olika färger som omväxlande vävs in.

Den ena färgen varje gång i det naturliga skälet och den andra färgen varje gång i det solvade skälet. Då uppstår en långrandig effekt som du kan variera en hel del bl.a. i kombination med vanliga inslagsränder.

Rutiga vävar

får du genom en kombination av ovanstående två randningar. Dock endast vid vävar med både varp och inslag synliga.

Inplockade mönster

kan du använda dig av om du vill göra enkla mönsterfigurer eller bårder på din väv.

Det finns flera olika tekniker. Här ger vi exempel på två stycken, krabbasnår och snärj.

Både krabbasnår och snärj kan vävas med rätsidan upp, till skillnad från andra plockvävar.

För att mönstren ska framträda ordentligt och täcka bottenväven, kan du använda dig av tjockare och porösare garn i dessa.

Du bör ha vävt åtminstone ett par centimeter av bottenväven innan du börjar med mönsterinplocken.

Krabbasnår

har mönstertrådar, av olika längd, som förflyttas diagonalt för varje inslag. Däremellan görs ett eller flera botteninslag, beroende på vad som krävs för att få rätt täthet på väv och mönster.

Rita ditt mönster på ett rutpapper. Det underlättar. Låt en tråd i väven motsvara en ruta på papperet.

Fäst detta på vävens baksida.

Gör en liten docka, mellan tumme och pekfinger, av mönstergarnet. Fäst änden med en snara. Du arbetar med startänden som vid uddo.

Plocka in första mönsterinslaget enligt ditt papper. Lämna startänden och gardockan på baksidan.

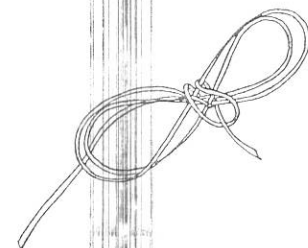
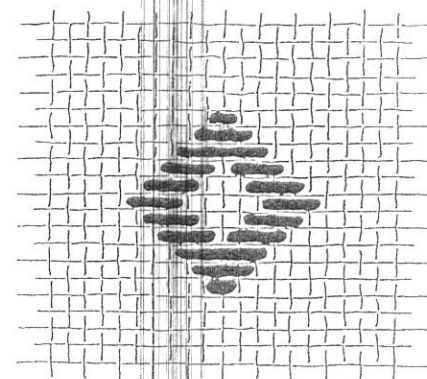
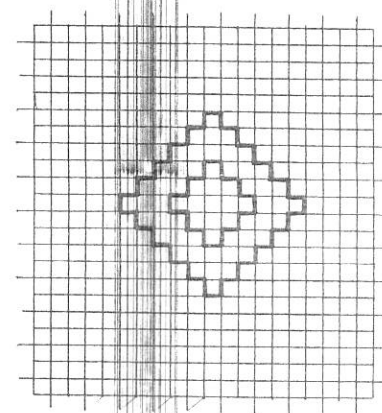
Lägg in ett botteninslag och fäst mönstertrådens startände.

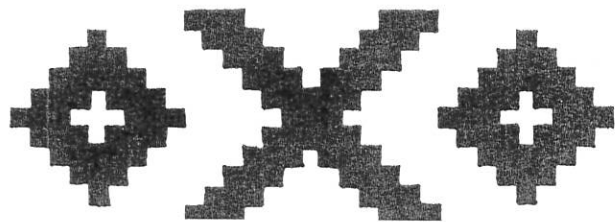
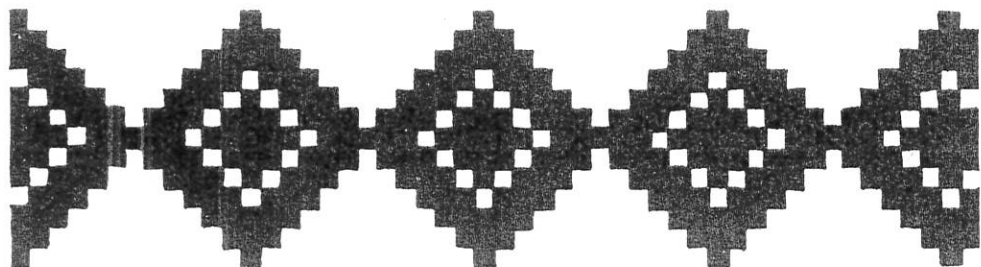
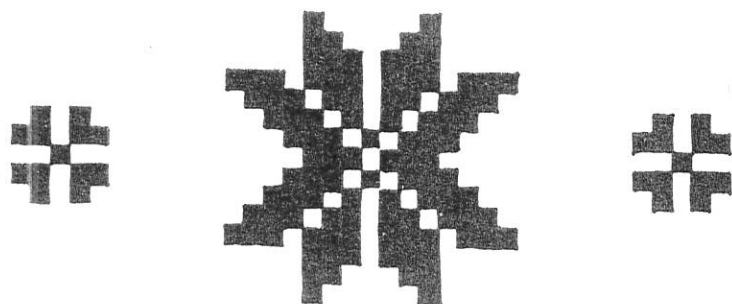
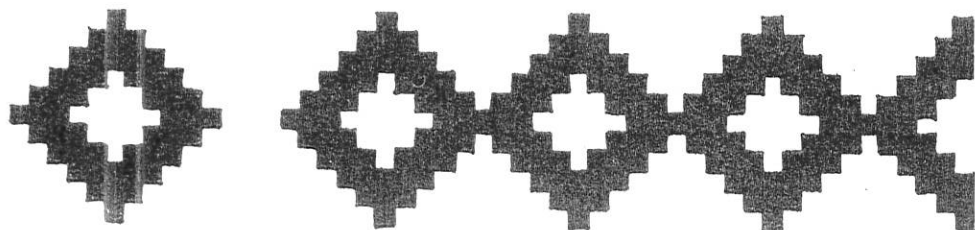
Växla skäl.

Packa, så bottenväven får önskad täthet.

Lägg in nästa mönsterinslag enligt ditt papper. Fortsätt på detta sätt tills du vävt ditt önskade mönster.

Fäst mönstergarnets slutände tillbaks i bottenväven under sista mönsterinplocket.

Krabbasnärsmönster som går att använda till enstaka ornament, återupprepade som bårder eller utspridda över bottenväven. Med utgångspunkt från dessa mönster kan du själv lätt komponera ett otal varianter.

Snärjväv

tillåter en ganska fri mönsterbildning. Den har ett utseende som liknar sydda stjälkstyg. Stygnlängden kan du variera efter kvalitet och önskat mönster.

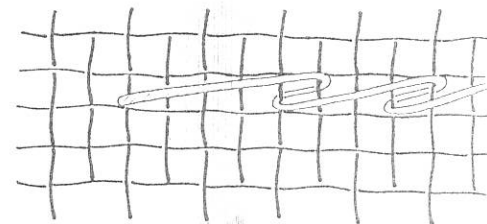
Snärjvävning är ett av de äldsta sätten att väva mönster. Tekniken återfinns bl.a. i Osebergsgraven och i de tidigmedeltida vävnaderna från Överhogdal och Skog.

Rita ditt mönster på ett papper. Det underlättar.

Fäst detta upptill bakom varpen.

Börja i vänster sida. Lägg mönstertråden över t.ex. 6 varptrådar och sen tillbaks under t.ex. 2, där du gör ett omtag, snärjer, runt dessa.

Lägg återigen mönstertråden över 6 varptrådar o.s.v. tills du snärjt denna

mönsterrad. Låt startänden och dockan med mönstergarn hänga på baksidan.

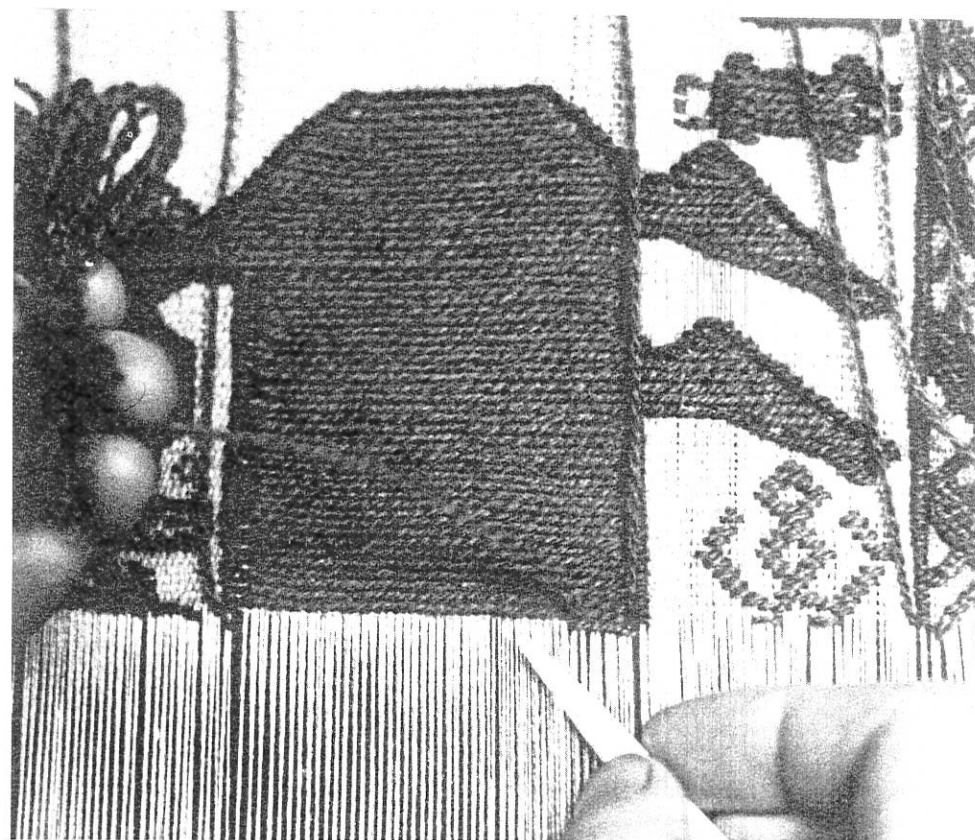
Lägg in ett botteninslag och fäst startänden i detta.

Växla skäl.

Packa, så bottenväven får önskad täthet.

Gör nästa rad med snärjningar enligt mönsterritningen. Fortsätt på detta sätt tills du snärjt klart ditt önskade mönster.

Snärjning av ett mönster från Överhogdalsbonaden.

FYRSKAFTBINDNING – KYPERT

På den varptyngda vävstolen är det möjligt att väva även mer komplicerade bindningar, däribland kypertbindningar. Kypert är också en av grundbindningarna. Till skillnad från tuskaft behövs minst tre eller vanligtvis fyra olika skäl. Kypertväven karakteriseras av markerade diagonaler.

Olika typer av kypertbindningar är vanliga i järnålderstextilierna.

För dig som vill gå vidare har vi valt att beskriva uppsättning och vävning av en enkel diagonalkypert med fyra skäl. Uppsättningen är densamma som för tuskaftbindningen förutom skälbildningen.

Skälbildning

För att kunna ställa i ordning skälen till en kypertväv är det nödvändigt att ha bindemönstret.

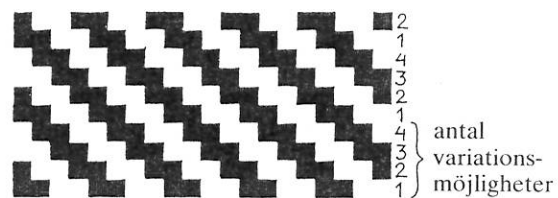
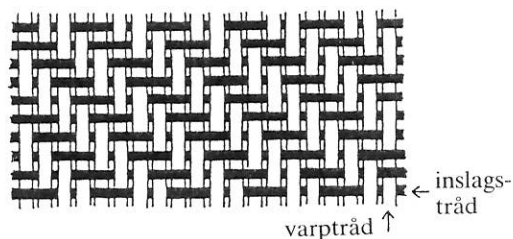
Det första du gör är att ringa in de olika variationsmöjligheterna som finns i inslagsled. Följ bindemönstret, inslag för inslag. Var och en av variationerna kommer att bilda ett skäl.

Naturligt skäl

Liksom i tuskaftväven är ett skäl naturligt och bildas i samband med den första uppdelningen av trådarna.

Följ bindemönstret, inslag ett. Om du börjar från höger sida ska tråd ett och två placeras framför skälkappen, tråd tre och fyra bakom, tråd fem och sex framför o.s.v. Med andra ord två trådar framför skälkappen, två trådar bakom o.s.v.

Bind fast vikterna i varpen.

Solvat skäl

För var och en av de övriga variationerna krävs ett skaft och varptrådarna solvas enligt bindemönstret.

Till första skaftet solvas tråd två och tre, sex och sju o.s.v.

Den enskilda tråden kommer att vara med i flera skäl.

För att lättare få upp de olika skälen är det fördelaktigt med skafthållare för vart och ett av skaften.

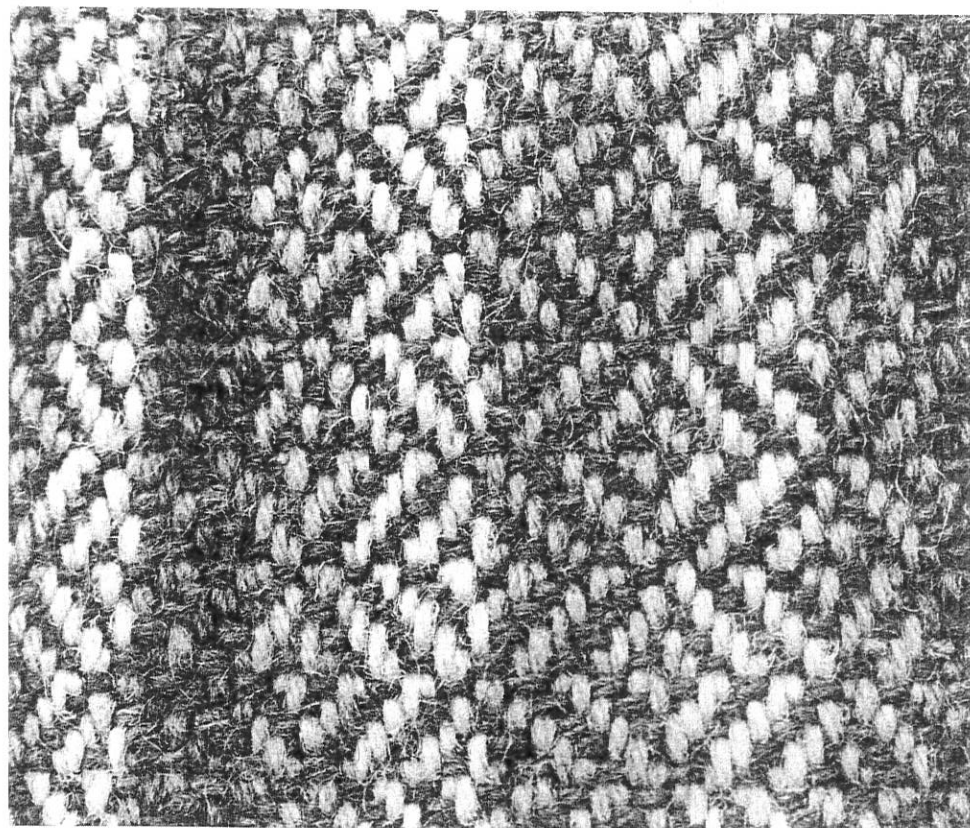
Vävning

När du väver en kypert följer du bindemönstret och ser i vilken ordning de olika skaften ska lyftas fram.

I exemplet ovan för du först in inslaget i det naturliga skälet, därefter lyfter du fram skaften i ordning ett, två och tre. Fortsätt

väva så hela tiden så får du fram den föreslagna kypertbindningen.

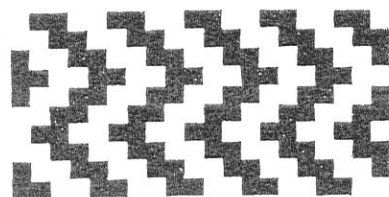
Vid vävning av kypert är det viktigt från vilket håll du börjar föra in inslaget. Görs det från fel håll kommer den yttersta varptråden ej att bindas. Prova dig fram.

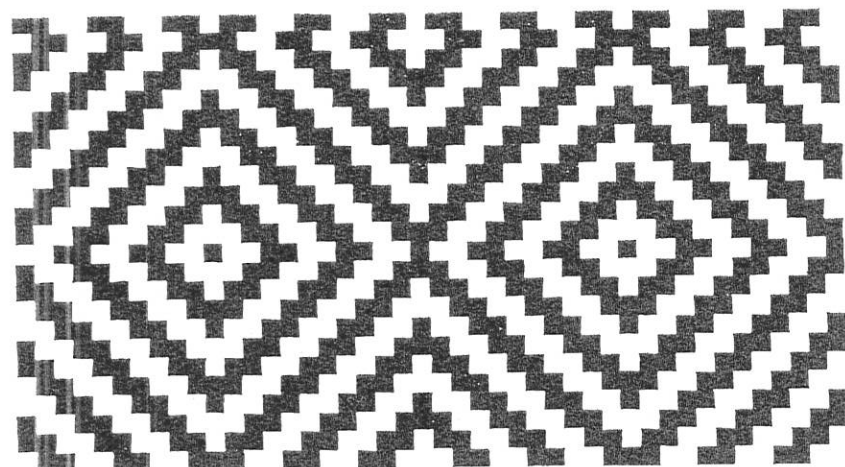
Kypertbindningen karakteriseras av markerade diagonaler. En variation är rutig kypert, t.ex. diamanlkypert som bilden visar, där diagonalen byter riktning med jämna mellanrum.

Kypertvariationer

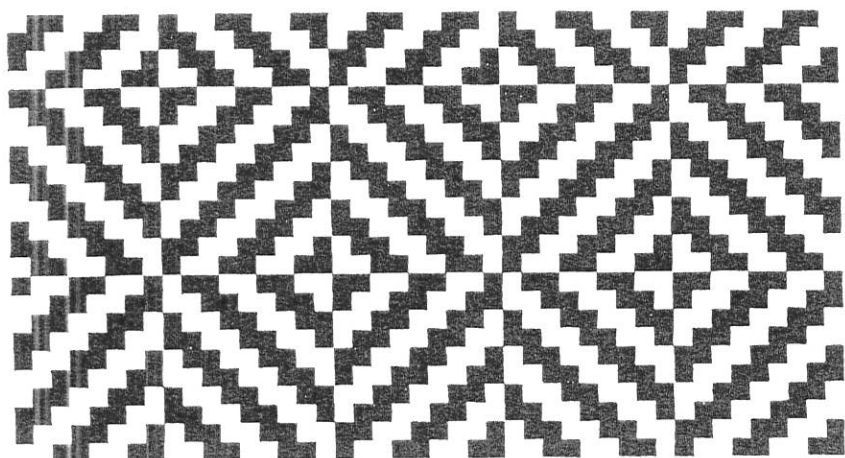
Det finns flera olika variationer av kypertväven. Samtliga med tre eller fyra skäl går att väva på den varptyngda vävstolen. Nedan presenteras några av dem.

Spetskypert

Rutig kypert – gåsögon

Rutig kypert med skarp anslutning – diamantkypert

AVSLUTNINGAR

En väv kan avslutas på flera olika sätt med t.ex. frans eller bandkantning.

Vilket sätt du väljer beror bl.a. på vad du ska använda väven till. Ska avslutningen tåla att slita på eller behöver den enbart vara dekorativ?

Vi har valt att presentera några olika avslutningar.

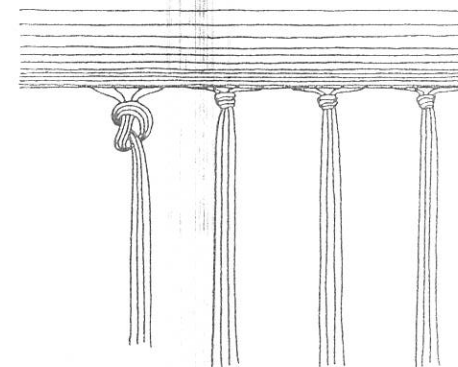
Fransavslutningar

Fransavslutningar är ej så slitstarka.

Av de två som vi nedan beskriver, pärlknuten och den drejade fransen, är den senare mer hållbar.

Dessa avslutningar gör du enklast innan du tar ned väven från vävstolen.

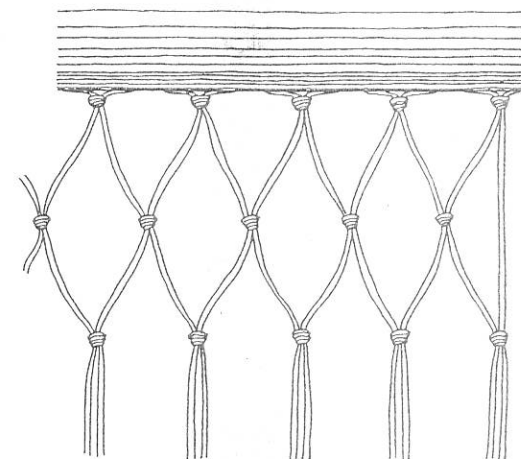
Hur många trådar som ska följas åt i en frans beror på varpgarnets grovlek, varpens täthet, hur tjock fransen lämpligen ska vara och hur tätt fransen ska sitta.

Pärlknut

Samla ihop ett lämpligt antal trådar. Sno dem något och slå ihop dem till en knut som skjuts upp mot vävkanten. Se till att varje knut lägger sig på samma sätt så att en rad med pärlor bildas.

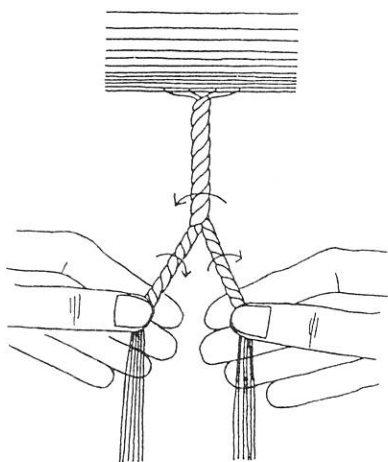
Denna frans kan också knytas som ett galler. Trådarna i en knut delas och hälften knyts ihop med hälften från bredvidsittande knut.

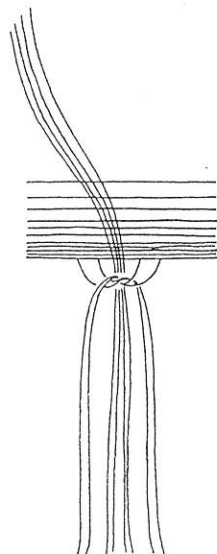
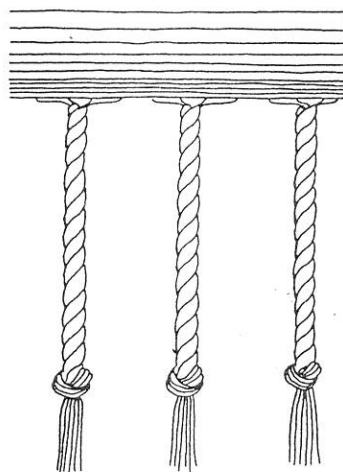
Drejad frans

För att få en tjockare frans brukar det vara lämpligt att till den drejade fransen knyta in några extra trådar.

Placera hälften av trådarna i vardera handen och sno båda delarna åt höger. Lägg sedan den högra delen över den vänstra och låt dem byta plats i händerna.

Fortsätt att dreja till önskad längd på fransen. Avsluta med en pärlknut.

Orientalisk fläta

Ta ned väven från vävstolen och placera den på ett bord med en tyngd ovanpå.

Börja med att knyta pärlknutar med två varptrådar i varje.

Trä in en extra tråd i vänster kant mellan andra och tredje knuten. Gör en pärlknut. Med detta extra trådpar börjar du fläta. De extra trådarna gör flätan fylligare i vänstra kanten.

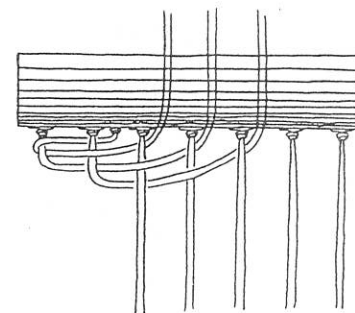
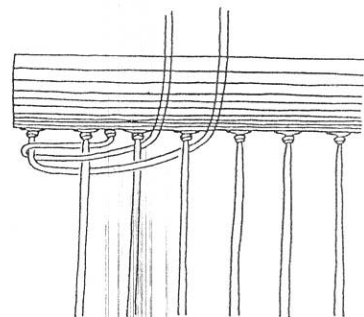
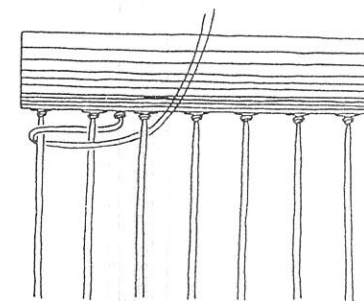
Flätningen görs från avigsidan.

Ta sedan yttersta trådparet i vänster kant och träd det under, över, under de följande trådparen. Pressa trådarna upp mot kanten. Fortsätt på detta sätt tills du har flätat hela kanten ut.

Teckningarna visar flätning med fyra trådpar. Vill du ha en bredare fläta, flätar du med fler trådpar.

De tre sista trådarna i högra kanten kan du fläta ihop till en trefläta och avsluta med en pärlknut.

Fäst varptrådsändarna genom att trä in dem en bit i väven om du vill ha en slitstarkare avslutning. Alternativt kan du bara fästa dem på baksidan med efterstygn.

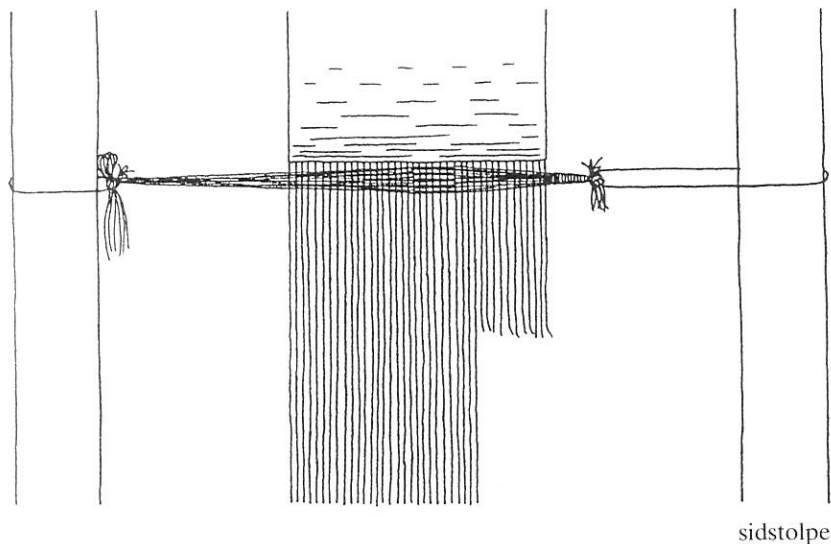

Bandavslutning

På samma sätt som du har ett vävt band som uppsättningskant och dekorativ bård i början på väven kan du avsluta den med ett vävt band.

Sätt upp en varp till ett brickband enligt tidigare beskrivning.

Fäst bandvarpen mellan sidstolparna i vävstolen. Klipp av några varptrådar åt gången till en lämplig längd, ca 20 cm.

För in den första varptråden i skälet, vrid brickorna och packa inslaget. För tillbaka samma varptråd i det nya skälet. I samma skäl för du in tredje varptråden. Vrid brickorna och packa inslaget. I detta nya skäl förs tredje och femte varptråden in o.s.v.

På detta sätt kommer endast varannan varptråd att bindas i bandet. Enligt vår erfarenhet blir det för klumpigt att väva in alla varptrådarna och dessutom i det närmaste omöjligt att få samma bredd på väven som vid uppsättningskanten.

De varptrådar som fästs in i bandet kan du klippa av och de övriga fäster du genom att trä in dem en bit i väven.

MÖNSTRADE BRICKBAND

För dig som vill prova på mönstrade brickband har vi valt att beskriva uppsättning och vävning av ett enkelt band med tio brickor med fyra hål i varje.

Mönsterritning

Ett mönster kan du lätt lära dig att göra själv.

Märk brickorna från 1 till 10 och hålen i varje bricka från A till D. OBS! Hålen ska märkas medsols på brickan.

Använd rutpapper till mönsterritningen som samtidigt blir en anvisning hur du varpa och sätta upp bandet.

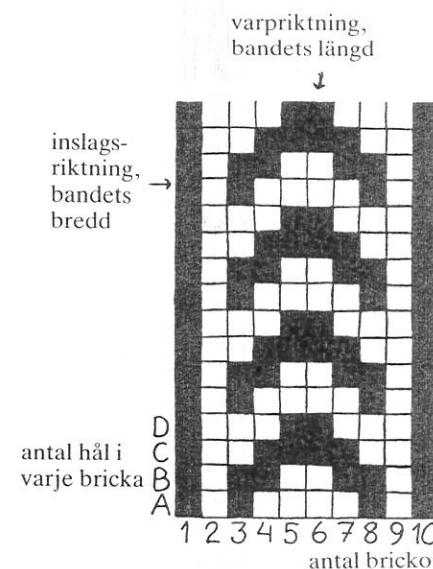
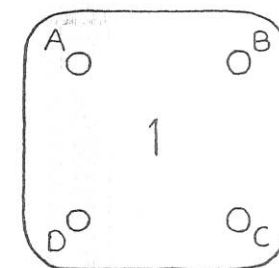
Märk ut 10 lodräta rutnader på papperet. Varje rad motsvarar en bricka. Markera raderna från 1 till 10. Markera därefter de fyra första vågräta rutnaderna från A till D. De motsvarar hålen i brickorna.

Nu har du ringat in den del där grundmönstret ritas upp.

Vi beskriver ett enkelt mönster med två färger.

Under vävningen kommer du att få fram detta grundmönster när du vridit brickorna fyra gånger åt samma håll. Då har brickorna vridits runt ett varv, en omgång.

Vid fortsatt vävning kommer grundmönstret att upprepa sig.

Varpning

Material i varp

och inslag: Gobelänggarn,
2-trådigt ullgarn.

Antal brickor: 10.

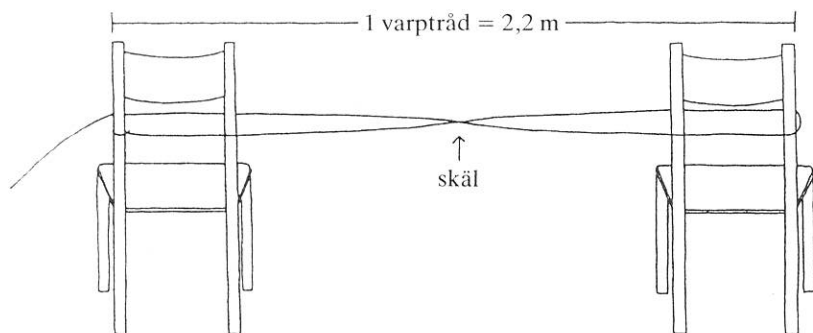
Antal trådar: $10 \times 4 = 40$.

Varplängd: det färdiga bandets längd
krympning 20 %
början
slutet (varprest) +
2,20 m

För att få en redig varp där trådarna ligger i den ordning de sedan ska träs i brickorna är det fördelaktigt att varpa med skäl.

Varptrådarna spänns upp mellan två fasta punkter. Har du inget annat att tillgå kan två stolsryggar användas. Se till att de står stadigt och ej kan glida.

Placera stolarna så att avståndet mellan ytterkanterna blir lika med varplängden. Linda trådarna i en 8:a runt stolsryggarna. I skärningspunkten får du skälet där trådarna fixeras i den ordning du varpat dem.

I grundmönstret har du den information du behöver för varpningen.

Följ mönstret, bricka för bricka och varpa trådarna i den ordning de sedan ska träs i brickorna.

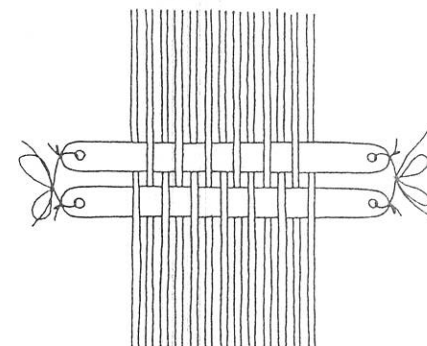
bricka 1: 4 trådar av färg ■

bricka 2: 4 trådar av färg □

bricka 3: 2 trådar av färg ■

2 trådar av färg □ o.s.v.

När varpen är klar binder du om skälet ca 0,4 m från ena sidan med skälstickor. Sådana kan du göra av hård papp eller glasspinnar.

Trädning av brickorna

Som vi tidigare beskrivit kan trådarna i brickorna träs från olika håll. Detta har störst betydelse för mönstervävda band.

I vår beskrivning träs brickorna antingen ovanifrån ↘ eller underifrån ↗. Brickorna hålls då horisontellt med bokstavsmarkeringarna upptåt.

Trådarna i varje enskild bricka kommer under vävningen – vridningarna att bilda en snodd med en diagonal riktning.

Träs trådarna ovanifrån ↘ blir diagonalen densamma som i bokstaven Z och träs de underifrån ↗ densamma som i S.

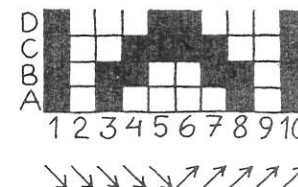
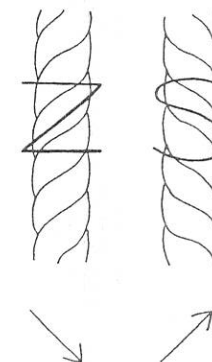
För att få ett tydligt mönster med skarpa konturer måste diagonalriktningen i snodden sammanfalla med eventuella diagonalriktningar i mönstret.

Även om mönstret inte har några diagonaler är det fördelaktigt att variera snoddriktningen. Om alla snoddar vrider sig åt samma håll blir kraften för stor och bandet kommer att sno sig som en serpentin.

I det föreslagna mönstret finns diagonaler både i Z- och S-riktning.

Bricka 1-5 ska således träs ovanifrån och bricka 6-10 underifrån.

Nu har du all information du behöver för att trä brickorna.

Placera varpen på ett bord med en tyngd ovanpå. Se till att trådarna till bricka 1 hamnar på vänster sida. Klipp upp trådarna i varpänden.

Trä trådarna i brickorna.

bricka 1: hål A-D färg ■, träs ovanifrån.

bricka 2: hål A-D färg □, träs ovanifrån.

bricka 3: hål A-B färg ■
hål C-D färg □, träs ovanifrån
o.s.v.

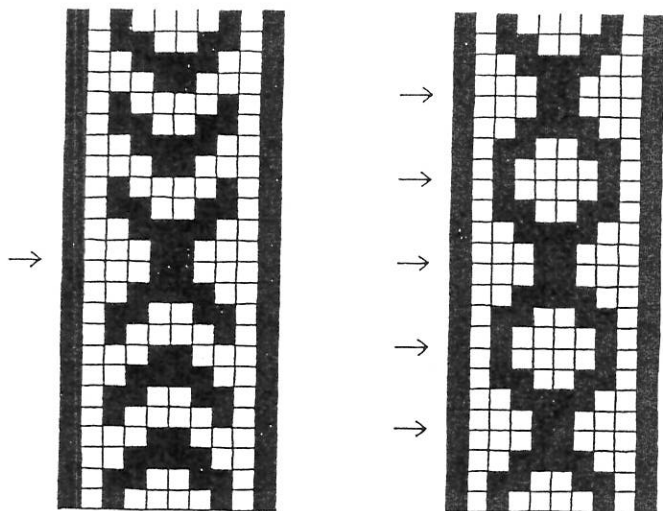
Allteftersom brickorna träs placeras de i en bunt ovanpå varandra med bokstavsmarkeringarna uppåt.

Knyt ihop trådändarna. Bind ett snöre eller fäst en gummisnodd runt brickorna så att de inte kommer i oordning.

Vävning

Inslaget i brickband syns främst som prickar i kanterna. Vill du ha en enhetlig färg väljer du samma färg till inslaget som i de yttersta brickorna.

Linda upp inslagsgarnet till en liten docka.

Mönstervariationer
Pilarna anger var vridriktningen av brickorna ändrats.

Sträck varpen och se till att trådarna är jämnt spända. Fäst ena änden på varpen vid någon fast punkt. Den andra, där du knutit ihop trådändarna, fäster du i ett band som du knyter runt midjan.

När du börjar väva ska bricka 1 vara placerad till vänster och bokstäverna A och D uppåt. Det är utgångsläget.

Börja vrid brickorna mot dig. Efter fyra vridningar och inslag har du vävt upp grundmönstret.

Fortsätter du vrida åt samma håll kommer mönstret att upprepa sig. Eftersom trådarna snor sig även bakom brickorna är det fördelaktigt att byta vridriktning då och då, lämpligast när brickorna står i utgångsläget.

Samtidigt får du en mönstervariation genom att mönstret blir spegelvänt var gång du byter vridriktning.

Sättet att beskriva uppsättning av brickband varierar i litteraturen. Lär du dig tekniken genom en beskrivning är det lätt att överföra den på andra beskrivningar.

VÄVMATERIAL

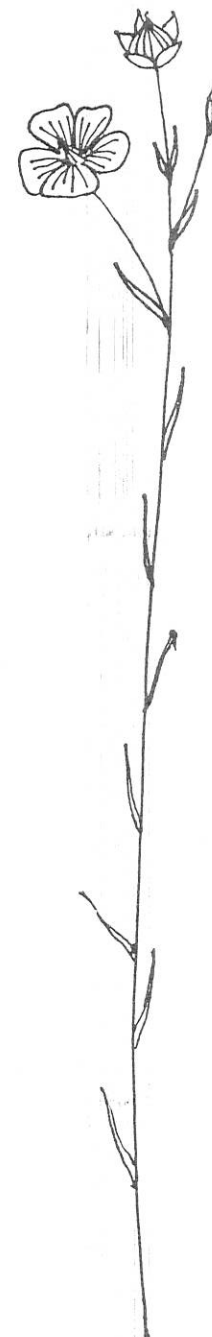
Valet av vävmaterial kan helt avgöra hur du lyckas med din väv.

Naturmaterial

tycker vi fortfarande är oöverträffat. Det är mycket trevligare och lättare att arbeta med än konstgjorda material. Naturmaterial ger en behagligare kvalitet på din väv och gör dig mycket nöjdare med slutresultatet.

Ull värmer och är fuktavstötande, om inte allt fett har tvättats ur. Den har en hög värmande förmåga även om den blivit fuktig. Ull kan ta upp ca 40 % fuktighet utan att kännas våt. Den är det bästa materialet i exempelvis vinterkläder.

Lin är materialet för sommaren och värmen. Det svalkar och kan ta upp mycket fukt utan att kännas kladdigt. Vattenuppsugningsförmågan är drygt 50 %.

Garner

kan vara hårt eller löst spunna och 1- eller flertrådiga. Ju hårdare spunnet desto starkare är det och flertrådigt är starkare än 1-trådigt. Ett lätt, poröst och fylligt garn är lösare spunnet men också då svagare.

Vävgarn är spunnet för att hålla vid vävning där påfrestningarna på garnet är större. Det innehåller som regel starkare och längre fibrer samt är spunnet med mycket snodd, vilket ger styrka.

Speciellt garnet i varpen måste vara starkt. Använd därför vävgarner.

Stickgarn är som regel ett porösare och svagare garn. Använd det endast i undantagsfall, som inslagsgarn, då du vill ha ett extra mjukt och värmande resultat, utan att behöva bereda väven. Eller i de få fall du med all säkerhet vet att det är ett garn med mycket hög styrka.

Se upp! Det finns bra och dålig kvalitet av ull- och lingarner också. Billigare garner är som regel sämre än dyrare garner. Håll dig till de bra garnerna! Det blir i alla fall billigare i längden.

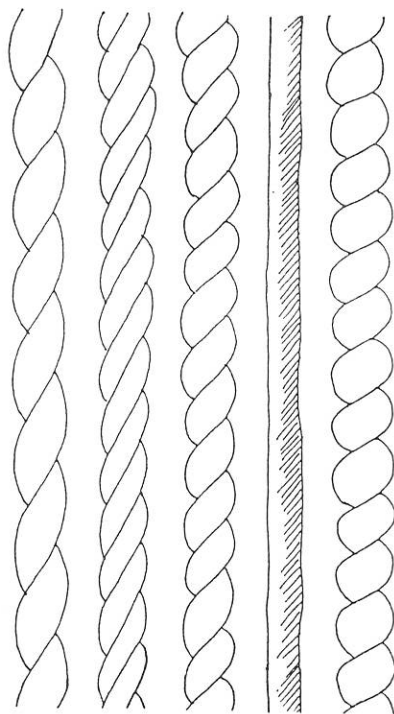
Garnval

Du väljer det garn som ger dig en del av de egenskaper du vill ha av din slutprodukt.

Vill du ha en mjuk och värmande filt/pläd, så väljer du ett bra ullgarn, som lätt kan beredas efteråt.

Ett "rustikare" värmande, lättsytt och lättpressat tyg, till exempelvis ett ytterplagg, kan du få genom att välja ett medelgrovt vävgarn i ull.

Ett tunnare ullgarn kan ge ett smidigare och följsammare beklädnadsty.

Spinn själv

och du öppnar nya möjligheter för din väv.

Innan du är en van spinnare kan du använda ditt hemspunna garn till inslag. Det är högre krav på varpgarnet än på inslagsgarnet, framför allt vad gäller styrka.

Efter mycket träning kan du själv välja och blanda råmaterial samt bestämma snodd för att få fram exakt det garn du önskar.

Prova så småningom med ett vänster-spunnet garn till varp och ett högerspunnet garn till inslag när du väver beklädnadsty. Du får ett annat tyg än om varp och inslag är spunnet åt samma håll.

Vill du sen valka/stampa ditt tyg till exempelvis vadmal, så stampas det ihop mycket mer vid olika än vid lika snoddriktning på varp och inslag.

Till grener kan du prova med att till varp spinna ett 1-trådigt garn till höger med mycket snodd. Till inslag gör du ett 1-trådigt vänsterspunnet garn med endast lite snodd.

VÄVFÖRSLAG

Vävslag	Garn Varp – Inslag		Täthet Varp – Inslag		Bindning
Beklädnad, grov	Starke	Starke	7 tr./2 cm	7 tr./2 cm	tuskaft eller kypert
Beklädnad, tunn	gobelänggarn	gobelänggarn	10 tr./2 cm	10 tr./2 cm	tuskaft eller kypert
Grene	Starke	Viking extra el. Lovikka	4 tr./2 cm	Så tätt att det helt täcker varpen	tuskaft

Tuskaft eller kypert?

Valet av bindning påverkar också slutresultatet. Välj den bindning, som tillsammans med garnet, ger dig de egenskaper du vill ha på din väv.

Tuskaft, lärftsbinding, har bindepunkter tätt. Bindepunkter är korsningar där varp- och inslagstrådar binder – låser – varandra. Jämfört med kypert, som har glesare bindepunkter, blir en tuskaftsvävnad fastare och starkare. Den stampas – valkas – inte så lätt ihop.

Tuskaft passar till stadigare beklädnadstyger, grener, mattor m.m.

Kypert har alltså bindepunkter glest och ger därför en mjukare och svagare väv än tuskaften. Kypertvävar stampas ihop lättare än tuskaftsvävar.

Kypert passar till mjukare beklädnadstyger, vadmal, filtar m.m.

Inköpsställen

Ullgarner

Hemslöjdsaffärer säljer bl.a. Bergås garner som exempelvis Starke och Viking Extra.

En del mindre spinnerier kan ha mycket höga kvaliteter på sina garner, exempelvis:

Sotenäs Spinndrift, Box 9, 450 46 Hunnebostrand, tel. 0523-580 00. Garner av svensk lantrasull och spelsau.

Wahlstedts Textilverkstad HB, Box 731, 780 44 Dala-Floda, tel. 0241-221 00. Garner av svensk lantrasull.

Lingarner

Hemslöjdsaffärer, bl.a. säljer garner från Holma-Helsingland AB.

LITTERATUR

Översikter

Bender Jörgensen, Lise, Forhistoriske tekstiler i Skandinavien, Nordiske Fortidsminder, serie B, bind 9, Köpenhamn 1986.

Broholm, H. C., Hald, Margrethe, Danske bronzealdersdragter, Nordiske Fortidsminder, II, Köpenhamn 1935.

Brondy, Eric, The Book of Looms, London 1979.

Geijer, Agnes, Det textila arbetet i Norden under forntid och medeltid, Nordisk kultur, XV:A, Köpenhamn 1953.

Geijer, Agnes, Die textilfunde aus den Gräbern, Birka III, Uppsala 1938.

Geijer, Agnes, Ur textilkonstens historia, Lund 1972.

Grenander-Nyberg, Gertrud, Så vävde de, Borås 1976.

Hald, Margrethe, Olddanske tekstiler, Nordiske Fortidsminder, V, Köpenhamn 1950.

Munksgaard, Elisabeth, Oldtidsdragter, Köpenhamn 1974.

Varptyngd vävstol

Hansen, Egon H., Opstadvaev - För og nu, Köpenhamn 1978.

Hoffmann, Marta, En gruppe vevstoler på Vestlandet, Norge, 6, Oslo 1959.

Hoffmann, Marta, Greneveving i Manndalen, Oslo 1979, särtryck ur By og Bygd, 26.

Hoffmann, Marta, The Warp- Weighted Loom, Studia Norvegica, no 14, Oslo 1964.

Rathje, Ninna, Hansen, Hans-Ole, Oppstadvaeven, Historisk-Arkaeologisk Forsøgscenter, Lejre, Danmark 1978.

Stueng, Marit, Megård, Liv Marit, 4H-oppgave i radno, Norske 4H.

Band

Berlin-Englund, Sonja, Brickvävda band, Helsingborg 1978.

Sutton, Ann, Holtom, Pat, Brickbandsvävning, Borås 1977.

Trotzig, Liv, Axelsson, Astrid, Band, Motala 1982.

Spinning

Conradi-Engqvist, Cecilia, Spinna, växtfärga och forma av tråd, Stockholm 1976.

Warburg, Lise, Spinnbok, Uddevalla 1977.

BLI MEDLEM I FÖRENINGEN

Om Du anser:

- att tekniska processer är en viktig del av kulturarvet,
- att kunskap om äldre teknik är viktig för att nå ökad förståelse för förhållanden i tidigare samhällen,
- att äldre teknik kan ha en viktig pedagogisk uppgift att fylla när det gäller att öka människors kunskap om vår äldsta historia,
- att det är väsentligt att bevara äldre teknik om det nutida samhället skulle råka ut för störningar, och att en kombination av äldre och nyare teknik kan vara en "samhällets livförsäkring",
- att äldre teknik representerar en gigantisk bank av erfarenheter som vi fortfarande kan ha nytta av idag.

Enskild medlem

60:-

Organisation

300:-

↑ INSTITUTET FÖR FÖRHISTORISK
TEKNOLOGI

postadress

telefon

postgiro

Box 650

831 27 ÖSTERSUND

063 - 12 71 25

98 70 20 - 5

Har du synpunkter på häftets innehåll så är vi väldigt glada om du hör av dig till oss.

Ellinor Sydberg Eva Springe
Bäckedals Folkhögskola
829 00 SVEG

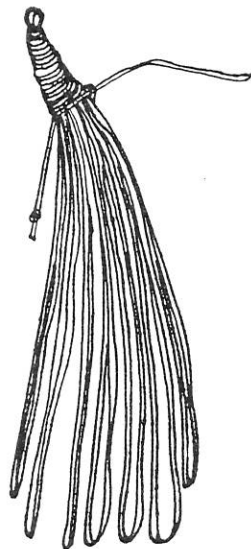
VÄVNING

Vävningen på en varptyngd vävstol skiljer sig en hel del från vävningen i en vanlig horisontell golvvävstol.

I den varptyngda vävstolen packar du inslaget uppåt, ifrån dig, och då växer alltså väven nedåt, mot dig.

I golvvävstolen packar du inslaget mot dig och väven växer bortåt, ifrån dig.

Vid vävning på den varptyngda vävstolen för du inslaget genom skälet med handen i stället för med någon slags skyttel. Det innebär naturligtvis att vävningen tar längre tid men också att du har större kontroll över din väv då handen kan känna ev. korsande varptrådar.

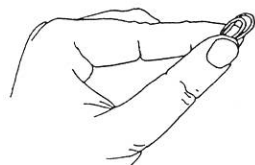
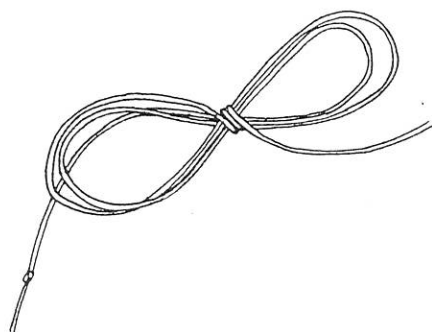
Uddo

är den docka med inslagsgarn som sjösamerna använder. Den kan rymma åtskilliga meter garn, upp emot 20 meter, och är smidig att jobba med. Det finns olika sätt att göra en uddo på. Detta är ett:

Gör först en rejäl knut på startänden, så hittar du den lättare inne i uddon sen.

Linda garnet runt tummen och pekfinger ett par gånger till en 8:a.

Lyft av dockan och slå ett par varv med den löpande tråden runt dess mitt.

Håll den mellan tummen och pekfinger så att det sticker upp en liten bit av ena öglan.

Linda den löpande tråden runt armbågen och upp igen.

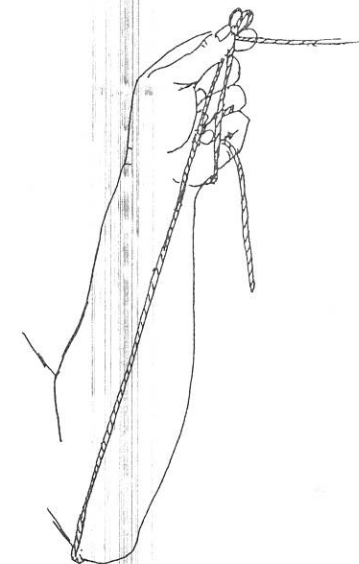
Slå återigen ett par varv hårt om dockan som sticker upp mellan fingrarna.

Linda så åter tråden runt armbågen o.s.v. Fortsätt tills du tycker uddon är lagom, ca 20-30 gånger, beroende på garnets grovlek.

Ta av tråden och fäst änden med ett halvslag.

Leta reda på startänden och lös upp knuten.

Den änden löper och du ska kunna dra ut tråden ur uddon allteftersom du väver.

Kontroll av skälet

Först måste du kontrollera att skälet är "rent" och öppet utan korsande trådar. Skifta det sen genom att lägga skaftet i skafthållarna. Kontrollera igen.

Om skälet inte är rent kan orsakerna vara följande:

Vid korsande trådar:

Trådarna har bara fastnat ihop. Rena skälet genom att föra handen upp och ner inuti det.

Felknutna solv.

För litet skäl:

Vävstolens lutning är för liten.

Avståndet mellan sidstödets främre del och skafthållarnas klykor är för litet.

Fel längd på solven.

Tuskaftsvävning

Lägg in inslagstråden i det öppna skälet.

Lägg garnet i en båge.

Växla skäl.

Packa inslaget efter skälväxlingen genom att slå upp det mot uppsättningskanten med hjälp av vävsvärdet.

Lägg åter in inslaget, samt startändan, i detta skäl. Dra till så den yttersta varptråden dras in lite. Lägg båge. Växla skäl. Packa. Fortsätt på detta sätt.

OBS! När du hittat lämplig storlek på bågen så gör den konsekvent lika stor vid varje inslag.

För stor båge – du ger väven för mycket inslagsgarn, den växer på bredden och blir för gles.

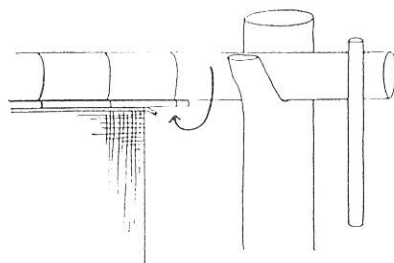
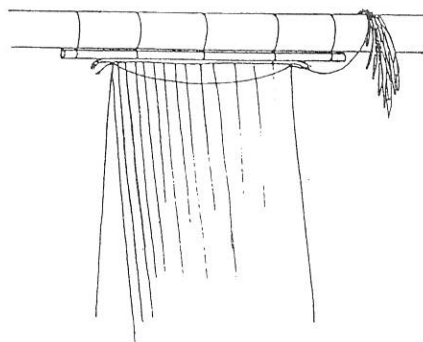
För liten båge – du ger väven för lite inslagsgarn, den krymper på bredden och blir för tät.

Vid skifte av skäl kan du ibland bli tvungen att "rena" skälet med hjälp av handen. Speciellt luddiga ullgarner har en tendens att fastna ihop.

Bomma upp, d.v.s. linda upp väven en bit på bommen, när du vävt så långt ner att du får problem med skälet.

OBS! Bomma så att väven lägger sig bakåt-uppåt, så försämras inte skälet.

Efter en eller flera uppbomningar måste vikterna sänkas. Räcker inte varpen så förläng den med ett snöre e.d.

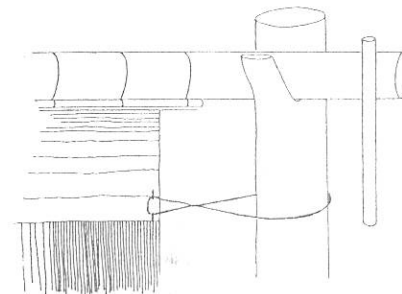
Vävspännare

Trots försiktighetsåtgärder är det lätt hänt att väven drar ihop sig och blir allt smalare eftersom du väver.

För att motverka detta bör du använda vävspännare.

Ta två tunna spetsade pinnar, spikar, stoppnålar e.d., och fäst dem i vardera ytterkant (stadkant).

Ett tunt snöre e.d., knyts i en vid ring runt resp. sidstöd. Ringen ska vara lagom stor att fästas i pinnarna så att väven spänns ut till önskad bredd.

Flytta efter vävspännarna allteftersom väven växer.

Vid vävning av flerskaftade vävnader, som denna kypert, är det fördelaktigt att använda ett par skafthållare per skaft. För att inte väven skall dra ihop sig på bredden används enkla vävspännare.

